

**Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології**

Реєстраційний № _____

**Кваліфікаційна робота
Ставлення до діалектних та двомовних явищ на публічних повернях
соціальних мереж**

Довго Регіна Людвиківна
Студентка IV-го курсу
Освітня програма: 014 Філологія «Мова і література угорська»
Ступінь вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ
Протокол № 7 /27 жовтня 2020 року

Науковий керівник:

**Марку Аніта Ласлівна,
доктор філософії, доцент**

Завідувач кафедрою філології:

**Берегсасі Аніко Ференцівна
доктор габлітований, доцент, професор**

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 202_ року
Протокол № _____ / 202_

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра філології

Кваліфікаційна робота
Ставлення до діалектних та двомовних явищ на публічних повернях
соціальних мереж

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Виконала: студентка IV-го курсу

Освітня програма: 014Філологія «Мова і література угорська»

Довго Регіна Людвиківна

Науковий керівник: Марку Аніта Ласлівна,
доктор філософії, доцент

Рецензент: Газдаг Вільмош Вільмошович,
доктор філософії, доцент

Берегове
2021

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Filológia Tanszék

A nyelvjárási- és a kétnyelvűségi jelenségekhez való viszonyulás a közösségi média nyilvános felületein

Szakdolgozat

Képzési szint: alapképzés

Készítette: Dóha Regina

IV. évfolyamos hallgató

Képzési program: 014Filológia «Magyar nyelv és irodalom»

Témavezető: Dr. Márku Anita,

PhD, docens

Recenzens: Dr. Gazdag Vilmos,

PhD, docens

TARTALOMJEGYZÉK

I. BEVEZETÉS.....	6
II. A TÉMÁVAL KAPCSOLATOS SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS.....	7
2.1. A kárpátaljai magyar nyelvjárásról.....	7
2.2. A kétnyelvűség, annak előnyei és hátrányai.....	10
2.3. Az internetes nyelvhasználat.....	13
III. A NYELVJÁRÁSI- ÉS A KÉTNYELVŰSÉGI JELENSÉGEKHEZ VALÓ VISZONYULÁS A KÖZÖSSÉGI MÉDIA NYILVÁNOS FELÜLETEIN.....	17
3.1. A közösségi média szerepe a mindennapi életben, hatása a kommunikációra.....	17
3.2. A jelen vizsgálat körülményeiről, a gyűjtés lebonyolításáról, a kérdőívről.....	19
IV. EREDMÉNYEK.....	22
4.1. Az adatközlők szociológiai megoszlása.....	22
4.2. Az adatközlők internetezési szokásai.....	26
4.3. Az adatközlők interneten használt regionális jellemzői és az ezekhez fűződő attitűdök....	29
4.3.1. Az internetes kommunikáció során használt nyelvjárási elemek.....	29
4.3.2. Az internetes kommunikáció során használt nyelvjárási elemek.....	32
4.3.3. Az internetes kommunikációban használt nyelvjárási és kétnyelvűségi jelenségekhez fűződő attitűdök.....	34
4.4. A vizsgált csoport nyelvhasználati szokásai az interneten.....	36
4.4.1. Az internetes kommunikáció során használt nyelvekre és beszédpartnerekre vonatkozó adatok.....	37
4.4.2. A közösségi média felületein használt nyelvekre vonatkozó adatok.....	39
4.5. Az internetes kommunikáció verbális kommunikációra gyakorolt hatása az adatközlők véleménye szerint.....	41
ÖSSZEGZÉS.....	47
PE3IOME.....	49
FELHASZNÁLT IRODALOM JEGYZÉKE.....	51
MELLÉKLET.....	54

ЗМІСТ

I. ВСТУП	6
II. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ	7
2.1. Про закарпатський угорський діалект.....	7
2.2. Двомовність, його переваги та недоліки.....	10
2.3. Про мовлення на різних поверхнях засобів масової інформації.....	13
III. СТАВЛЕННЯ ДО ДІАЛЕКТНИХ ТА ДВОМОВНИХ ЯВИЩ НА ПУБЛІЧНИХ ПОВЕРХНЯХ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ	17
3.1. Роль соцмереж у повсякденному житті та вплив на спілкування.....	17
3.2. Про обставини цього дослідження, проведення збору, про анкету.....	19
IV. РЕЗУЛЬТАТИ	22
4.1. Соціологічний розподіл інформаторів.....	22
4.2. Інтернет-звички інформаторів.....	26
4.3. Регіональні характеристики респондентів в Інтернеті та ставлення до них.....	29
4.3.1. Діалектні елементи, що використовуються в Інтернет-спілкуванні.....	29
4.3.2. Явища двомовності, що використовуються в Інтернет-спілкуванні.....	32
4.3.3. Ставлення до діалектних та двомовних явищ, що використовуються в Інтернет-спілкуванні.....	34
4.4. Звички досліджуваної групи у використанні мови в Інтернеті.....	36
4.4.1. Дані про співрозмовників та мови, щовикористовуються в Інтернет-спілкуванні.....	37
4.4.2. Дані про мови, щовикористовуються в інтерфейсах соціальних мереж.....	39
4.5. Вплив спілкування в Інтернеті на вербальне спілкування, на думку інформаторів...	41
V. ВИСНОВКИ	47
РЕЗЮМЕ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	51
ДОДАТОК	54

I. BEVEZETÉS

A mai világban szinte elképzelhetetlen, hogy valaki ne rendelkezzen okostelefonnal, táblagéppel vagy számítógéppel. Ezen számítástechnikai eszközök mellett nagy szerepet kapott az internet. Az internet megjelenésével mindenki számára elérhetővé vált a virtuális adattár. Az internet nemcsak az információszerzésre, hanem a kapcsolattartásra is megfelelő. Mint minden éremnek, így ennek a virtuális hatalomnak is két oldala van: a virtuális valóság beszivárog az emberek mindennapjaiba.

A mindenütt jelenlévő számítástechnika, az interakciók felgyorsulása, a falméretű óriás-, és a retinára vetített miniatűr kijelzők hatására a kiterjesztett mellett a kényelmetlen headsetektől megszabaduló virtuális valóság is beszivárog a felhasználói hétköznapiakba, változatos üzleti, alkotó és egyéb tevékenységeket folytatunk majd a teljes alámerülést biztosító közegben. A sokfunkciós rendszerek és a számítógépes grafikai eszköztár széleskörű hozzáférhetőségének hatására az oktatástól a gazdaságig az élet szerteágazó területein hagyunk fel a hagyományos módszerekkel, és használjuk a mindenféle kommunikációs, interaktív formát közös nevezőre hozó kevert (mixed) médiát. Ezeknek a változásoknak a hardver mellett a gépi tanuláson alapuló MI-algoritmusok és szoftverek, valamint a hardver és szoftver, chippek és ideghálók teljes egységben történő működését biztosító, az emberi agyról mintázott rendszerek az elsőszámú hajtóerői — vélekedik cikkében Kömlődi Ferenc, jövőkutató és író (Kömlődi 2018).

Szakedolgozatomban a nyelvjárási- és a kétnyelvűségi jelenségekhez való viszonyulást a közösségi média nyilvános felületein keresztül vizsgálom. Számos szakirodalmi és internetes kutatás alapján azt is szeretném feltárni, hogy mit is jelent pontosan a nyelvjárás és a kétnyelvűség fogalma, illetve hogyan befolyásolják ezek a tényezők a kommunikációt a médiában és a való életben.

A szakirodalmi kutatásom mellett egy saját készítésű anonim kérdőív segítségével szeretném felmérni a média nyilvános felületein jártas emberek nyelvhasználati szokásait, illetve azt, hogyan viszonyulnak a nyelvjárási és kétnyelvűségi beszélőkhöz ezeken a platformokon. Kutatásomban kikötés volt, hogy az adatközlők mindegyike kárpátaljai lakos legyen, de kortól és nemtől független. Az eredményeket táblázatokba, rendezve közlöm, melyek segítségével átfogóbb képet kaphatunk a kárpátaljai lakosság internetezési szokásairól, a regionális jellemzőikről, illetve a nyelvhasználatukról. Munkámat diagramok segítségével teszem szemléletesebbé. Külön alpontban kitérek az internetes kommunikáció verbális kommunikációra gyakorolt hatására is az adatközlők véleményei alapján.

II. A TÉMÁVAL KAPCSOLATOS SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

2.1. A kárpátaljai magyar nyelvjárásról

A mai Kárpátalja területe csak a 20. század elején, számos politikai fordulatot megérve vált földrajzi, közigazgatási egységgé (lásd Botlik 2005). A mindig is peremterületnek számító vidék sokak érdeklődését felkeltette már, de a tudományos igényű és alaposágú kutatások csak viszonylag későn, jórészt csak az 1990-es években indulhattak meg. Nagyrészt a nyelvi, nyelvészeti vizsgálatokra is érvényes ez a megállapítás (Beregszászi–Cserniczkó 2007: 6).

A kárpátaljai magyar nyelvjárásokat az északkeleti magyar nyelvjárási régióba sorolják, amiről tudjuk, hogy ez áll a legközelebb a standard változathoz, hiszen a nyelvújítás korában Kazinczyék ezt a nyelvjárást vették alapul. Ezáltal a kárpátaljai nyelvjárások és a standard között nincs jelentős nyelvi távolság (Beregszászi–Cserniczkó 2007: 14).

A Magyarországon kívül élő magyarok nyelvezetének és nyelvhasználatának vizsgálata sokáig hiányosság volt. Ennek legfőbb okát talán a kialakult politikai helyzetekkel magyarázhatjuk: „a kommunizmust építő, kötelezően internacionalista blokkon belül nem volt ildomos az egy szekértáborba tartozó baráti szocialista állam belügyének tekintett s akként is kezelt, a nemzetiségi, kisebbségi problémákkal szorosan összefüggő nyelvi, nyelvhasználati és nyelvi emberi jogi kérdések felvetése, az alap kutatások szinte teljes hiányában pedig nem is lehetett érdemben, szakmai alaposággal foglalkozni a témával” (Beregszászi–Cserniczkó 2007: 6).

A történelem folyamán történtek különféle kísérletek annak érdekében, hogy nagyobb, átfogóbb képet kapjunk a kisebbségbe szakadt magyarok nyelvi helyzetéről. Különböző kutatópontokat hoztak létre, melyek segítségével próbáltak felméréseket elvégezni. Ezzel szemben a magyarlakta területeken beszélt dialektus leírásai korántsem teljeseek.

A 21. század első éveiben a négy nagyobb határon túli magyar régióban egy-egy nyelvi, nyelvészeti kutatóintézet jött létre: a Gramma Nyelvi Iroda Dunaszerdahelyen, a Szabó T. Attila Intézet Kolozsvárott, a szabadkai Magyarságkutató Intézet nyelvi szekciója és a Hodinka Antal Intézet a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola bázisán. A kutatóhálózatokhoz 2003-tól ausztriai, horvátországi és szlovéniai ún. egyéni kutatóhelyek csatlakoztak (erről lásd Cserniczkó- Papp-Péntek-Szabómihály 2005, Kolláth-Z. Szentesi-Szoták 2005).

Kiemelhető, hogy nagyon sok próbálkozás történt, illetve történik még most is a magyarok nyelvhasználatának kutatása és vizsgálata kapcsán. Ezzel szemben mégis

elmondható, hogy Kárpátalján még rengeteg a kutatható a különféle nyelvváltozatok szempontjából.

Ez a helyzet a század második felében sem változott jelentősen, hiszen ha valamely régióban nehezítették a politikai viszonyok a békés kutatómunkát, akkor Kárpátalján mindenképp. A rendszerváltást közvetlenül követő első években a kárpátaljai magyarok nyelvéről készült írások, elemzések azonban nem szaporodtak meg látványosan, és a helyi magyar nyelvészek nem vettek részt azokban a polémikákban sem, amelyek a határon túli magyarok nyelve, a magyar nyelv 20. század végi helyzete körül folytak (a vita összefoglalását lásd Kontra-Saly szerk. 1998) (Beregszászi–Csernicskó 2007: 9).

A történelmi áttekintés és a nyelvészeti vizsgálatok alapján felmerülhet a kérdés, hogy beszélhetünk-e egységes kárpátaljai magyar nyelvjárásokról? Talán a legtöbb ember erre a kérdésre egy határozott igen-nel felelne.

A kárpátaljai magyar nyelvjárások mint összefoglaló terminus, mint elvileg önálló nyelvváltozat úgy létezhet az általánosítás szintjén, hogy a nyelvváltozat fenti definíciója értelmében abból indulunk ki, hogy az ide tartozónak tekintett nyelvhasználati módok együttese közös tulajdonságokat is felmutat, s ezek alapján elkülöníthető más nyelvváltozatoktól (Beregszászi–Csernicskó 2007: 13-14).

Horváth Katalin a következőképp fogalmaz a felvetést illetően: „A kárpátontúli magyar nyelvjárások kifejezés összefoglaló jellegű, korántsem jelenti azt, hogy területünk magyar nyelvjárásai nyelvjárástani szempontból egységes képet mutatnak” (1976: 7).

Köztudott, hogy Kárpátalján három nyelv használatos: a magyar, az ukrán és az orosz. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy minden ember ismeri és használja a három nyelv összes nyelvváltozatát.

Leszögezhető az a tény, hogy a magyarországi magyar nyelvjárásoktól a helyi dialektusok lényegesen eltérőek. Ez azzal magyarázható esetünkben, hogy a helyi nyelvjárások úgynevezett peremnyelvjárások voltak. Ezekre már a trianoni békeszerződés előtt jellemző volt 2 lényeges dolog, amelyek jellemzik a peremnyelvjárásokat: a nyelvi konzervatizmus és a kontaktushatás megléte (vö. Deme 1974: 196, Lanstyák 1994: 64, Sándor 2001c).

A helyi magyar nyelvjárásokban végbement változásokat nagyban befolyásolta az a tény, hogy Kárpátalját elszakították Magyarországtól. „Az országhatár, illetve az ennek következményeként jelentkező több évtizedes kényszerű elzártság egyértelműen bizonyos nyelvi elkülönülést kiváltó tényező (az egyébként szinte teljesen magyar nyelvű

közösségekben is)” - olvashatjuk a Trianon hatása a nyelvi változásokra című tanulmányban (P. Lakatos-T. Károlyi 2002: 244).

Az áttanulmányozott szakirodalmak csak alátámasztani tudják a kárpátaljai magyar nyelvjárások folyamatos változását a rágyakorolt különféle hatások miatt. Nagyban politikai eredetűek ezek a negatív hatások, melyek elősegítik a magyar nyelvű kisebbségek nyelvhasználatának eltűnését.

A kárpátaljai magyar nyelvjárások az ún. északkeleti magyar nyelvjárástípusba (Imre 1971:365, Lizanec-Horváth 1981:3, Horváth 1992:20), vagy az újabb dialektológiai terminológia szerint az északkeleti nyelvjárási régióhoz (Kiss szerk. 2001:292) tartoznak, és a szomszédos magyarországi magyar területi nyelvváltozatok szerves folytatásai (lásd P. Lakatos-T. Károlyi 2002: 244, P. Lakatos szerk. 2002: 90).

Már fentebb tisztázásra került, hogy nem beszélhetünk egységes kárpátaljai magyar nyelvjárásról, mégis ennek megfelelően többen is különböző csoportokra, típusokra osztották a Kárpátalján beszélt nyelvjárásokat: Horváth Katalin (1992) hangatni jellemzők alapján; Kiss Jenő az északkeleti nyelvjárási régió nyelvjárásokra történő bontása (2001); prof. Lizanec Péter lexikai szempontok szerint kategorizált (2003); Juhász Dezső pedig 3 nyelvjárási csoportot taglal (Juhász Dezső 2001).

Összefoglalásként elmondható, hogy a magyar dialektológiai szakirodalom szerint vannak olyan jellegzetességei a kárpátaljai magyar nyelvjárásoknak, melyek egyrészt egyértelműen az északkeleti nyelvjárási régióhoz kapcsolják ezeket a dialektusokat, másrészt melyek általában jellemzik a kárpátaljai magyar területi nyelvváltozatokat (Beregszászi–Cserniczkó 2007: 19).

Hangtanilag jellemző az itteni nyelvjárásokra a középső nyelvallású félig zárt palatális, illabiális rövid magánhangzó, az *ë* fonéma hiánya. Az *e-ö-t* váltakoztató szavakban gyakori az *e-zés* (*seper, fel*). Szintén jellemző a diftongusok ejtése, amelyek közül a záródó típusúak a gyakoribbak (*jó u, fő üd, ajtó ú, ké iz, vi ér, ni égy*). A köznyelvi *ú, ü* és *í* helyén gyakran a rövid megfelelőjük használatos (*búza, rud, iz*), de az *ul/ül* képzők esetében viszont gyakori a hosszú *ú* és *ü* (*tanúl, kerül*). Gyakori a hosszú mássalhangzók rövidülése (*fuladás, bekösük, gavalér*) és a szótagzáró *l* pótnyúlásos kiesése az *-ol/öl* hangkapcsolatokban (*vóut, bóut, szóugál*). Valamint jellemző még a kárpátaljai magyar nyelvváltozatokra a *j-zés* (*jány, mejjem, pájinka*). (Juhász Dezső 2001: 292-293)

Alaktanilag jellemző a *-hoz/-hez/-höz* jelentésben használt *-nál/-nél* (Jóskáké eljönnek nálunk = hozzánk), illetve a hasonlító *-nál/-nél* szerepében használatos *-tól/-től* (Sanyitól nagyobb = Sanyinál). Gyakoriak a *tehen, vereb, szeker* típusú alakok. A *v-s* tövű névszók és

igék töve általában zártabb magánhangzóra végződik (kű, lú, bú). A -hoz/-hez/höz ragok fő a lakváltozata a -ho/-he/-hö. A nyelvjárások egy részére jellemző az ún. susükölés, szukszükölés és csukcsükölés (mi lássuk a többieket, megosszuk a jutalmat, kiboncsuk az ajándékot). Jellemzőek még az elsiméltéskes formák (esztet, azótáúl, nálunknál, itten). (Kiss szerk. 2001: 293-294).

A hangtani különbségek mellett szókészletteni sajátosságok is jellemzik a kárpátaljai magyar nyelvjárásokat. (Horváth–Lizanec 1993: 166). A szókészlet szintjén a legszembetűnőbb eltérést a többi magyar nyelvjáráshoz képest a szláv nyelvi hatás, az orosz és ukrán kölcsönszavak használata jelenti. „A szókölcsönzés az a folyamat, amelynek során kétnyelvű beszélők az egyik nyelvükből való szót használnak a másik nyelvükben és ezek a kölcsönszavak az utóbbi nyelvnek is szerves részévé válnak” – írja Trudgill. (Trudgill 1997: 41) (pl.: bulocska, szesztra, ocsered, csomádán). Ez a jelenség az orosz/ukrán népekkel való együttélésből és az ukrán államnyelv hatásából ered.

A kárpátaljai magyar nyelvjárásokat tájszavak használata is jellemzi a kölcsönszavak mellett. A tájszavak olyan szavak, amelyek nincsenek meg az írott és beszélt köznyelvben, csak egy vagy több nyelvjárásban, s ezáltal területi kötöttségűek (Hegedűs 2001: 376).

2.2. A kétnyelvűség, annak előnyei és hátrányai

Ahhoz, hogy könnyen áttekinthessük a szakirodalmat és átfogóbb képet kapjunk, elsősorban a kétnyelvűség fogalmát kell tisztáznunk.

Sokan és sokféleképpen értelmezik a kétnyelvűség fogalmát. A fogalom meghatározásánál az az alapvető kérdés, hogy milyen mértékben kell birtokolni két nyelvet ahhoz, hogy kétnyelvű beszélőnek lehessen tekinteni valakit (vö. Bartha 1999).

Ezért van az, hogy a definíciók gyakran az egynyelvűségtől való elhatárolódást tűzik ki célul, nem pedig a jelenség lényegének a leírását (vö. Göncz 2004). A kétnyelvűség fogalmának meghatározása szempontjából először is különbséget kell tennünk közösségi és egyéni kétnyelvűség között (Karmacs 2012: 12).

Lanstyák kétnyelvű beszélőközösségnek tekinti az olyan közösséget, „amelyben a napi kommunikáció során két önálló nyelv használatos (Lanstyák 1993).

Egy közösség akkor tekinthető kétnyelvűnek, ha a közösséget alkotó beszélők túlnyomó többsége a mindennapi nyelvhasználatában két vagy több nyelvet használ, s a nyelvek között nemritkán munka-megosztás van (vö. Lanstyák 1993b, Göncz 1999).

Az egyik legszélsőségesebb megközelítése a kétnyelvűség fogalmának az, amikor csak azokat az embereket tekintjük kétnyelvűnek, akik két nyelvet anyanyelvi szinten

beszélnek. Ennek volt a híve Bloomfield (1933), aki „valódi” kétnyelvűnek tekinti azokat, akiknél két nyelv anyanyelvi kontroll alatt van (Karmacsi Zoltán 2012: 14).

Diebold a két nyelv anyanyelvi szintű tudásával szemben állítja fel a kétnyelvűség minimális meghatározását, miszerint a kétnyelvűség „egy második nyelv lehetséges modelljeivel való érintkezés és ezek anyanyelvi környezetben való használatának képessége” (vö. Diebold 1961).

A kétnyelvűség fogalmának magyarázata igen bonyolult, mint ezt a számtalan szakíró magyarázatából is kiderül. Megoszlanak a vélemények és a meghatározások ugyanúgy, mint a kárpátaljai nyelvjárások esetében.

Macnamara (1967) már felhívja a figyelmet a kétnyelvűség kontinuum jellegére, mert szerinte mindenki kétnyelvűnek tekinthető, aki a második nyelven a négy alapvető nyelvi készség közül (beszéd, megértés, írás, olvasás) egyikének birtokában van az első nyelv mellett (Karmacsi Zoltán 2012: 15).

Fentebb már említésre került, hogy a kárpátaljai magyar közösségben három nyelv használatos: a magyar, az ukrán és az orosz. A két- vagy többnyelvű közösségekre általában jellemző, hogy mindkét nyelvükön kevesebb nyelvváltozatot használnak, mint az egynyelvűek (vö. pl. Gál 1979: 12), s minden bizonnyal a stílusváltozatokról is hasonló mondható el. Az első nyelven (L1) belül a kevesebb használt nyelvváltozat oka elsősorban az, hogy a nyelvhasználati szinterek egy részét a másodnyelv (L2) uralja (lásd Csemicskó 1998, Csemicskó szerk. 2003: 68- 83, Beregszászi-Csemicskó 2004b: 55-70). Hasonló okok - azaz a kétnyelvű közösségek nyelvei között fennálló munkamegosztás - magyarázzák a másodnyelve(ke)n belül használt kevesebb nyelvváltozatot is (Beregszászi-Csemicskó 2007: 13).

Weinreich véleményét (vö. Weinreich 1953) alapul véve Mackey (1968) úgy ítéli meg a kétnyelvűséget, hogy azt a pontot, amikor a beszélő kétnyelvűvé válik, csak önkényesen vagy pedig nem is tudjuk meghatározni (Karmacsi Zoltán 2012: 15).

A számos adat, amely rendelkezésünkre áll a definíció meghatározásában, mégsem egységes. Egyik másik állítás mond ellent esetleg támasztja alá a kétnyelvűség fogalmát. A témérdek megfogalmazás között talán a szociolingvisztikai szempontú áll helyt a legjobban, melyet 1992-ben Grosjean fogalmazott meg: „kétnyelvűek azok az emberek, akiknek a mindennapi életben szükségük van két nyelvre és ezeket használják is” (vö. Grosjean 1992).

Bartha Csilla a grosjean-i megállapítást alapul véve a következőképp definiálja a kétnyelvűség fogalmát: „kétnyelvű az, aki a mindennapi érintkezései során két vagy több

nyelvet kommunikatív, szociokulturális szükségleteinek megfelelően (szóban és/vagy írásban, illetőleg jelelt formában) rendszeresen használ” (Bartha 1999, n.o.).

Mint minden tudományágban, így a nyelvészetben is gyakran előfordul, hogy egy terminus megmagyarázásához több szempont vizsgálata is elengedhetetlen. Így van ez a kétnyelvűség terminussal is. Több típusát is elkülönítjük a kétnyelvűségnek, amelyek viszont átfedéseket mutathatnak egymással.

A nyelvelsajátítás ideje szerint megkülönböztetünk:

- gyermekkori vagy más néven korai kétnyelvűséget
- serdülőkori kétnyelvűség
- felnőttkori vagy kései kétnyelvűség

A kompetencia szempontjából:

- kiegyensúlyozott, szimmetrikus vagy balansz;
- egyenlőtlen, aszimmetrikus vagy domináns.

A nyelvtudás szintje szerint a kétnyelvűség lehet:

- teljes vagy perfekt;
- nem teljes vagy részleges.

A nyelvelsajátítás módja szerint:

- természetes;
- önkéntes;
- elrendelt.

Az agyi elrendeződés, az agyi reprezentáció szerint:

- koordinált
- összetett.

Az azonosságtudat szempontjából:

- kétnyelvűnek és kétkultúrájúnak tekintik magukat
- egyik kultúra mellett teszik le a voksukat
- kötődési bizonytalansággal rendelkeznek, vagyis nincsenek tisztában saját identitásukkal
- sem az egyik, sem pedig a másik kultúrát nem érzik magukénak, hanem egy harmadik szempont lép náluk előtérbe, mint például a vallás.

A kiterjedése szerint:

- egyoldalú: az A közösség szociológiailag domináns közösséget alkot, míg a B közösség kisebbséget,
- két- vagy többoldalú: minden oldal ismeri és beszéli a nyelveket.

A jog és gyakorlat összefüggése szerint:

- de facto: a kétnyelvűség tény, de jogilag nincs rögzítve a társadalomban
- de jure: a kétnyelvűség jogilag rögzítve van a társadalomban.

A szociokulturális attitűdök szerint:

- az additív (hozzáadó): az anyanyelv társadalmi értéke magas, a kétnyelvűség pozitívan hat a kognitív fejlődésre
- szubtraktív (felcserélő): az anyanyelv leértékelődik a beszélők tudatában (Karmacsi Zoltán 2012: 18-20).

Mint a fenti felsorolás is mutatja, számtalan szempont szerint vizsgálható a kétnyelvűség fogalma.

2.3. Az internetes nyelvhasználat

A XXI. századot talán a legjobban a „felgyorsult világ” szókapcsolattal lehetne a legjobban jellemezni. Ahogy az évszázadok váltották egymást, úgy váltott az ember is és tett meg hatalmas lépéseket a jövő felé.

A régi világhoz képest a manufaktúrát lecserélte a gépiesedés, a séta és gyaloglás élményét felváltotta az autók sokasága, a levélírás örömeit a chat, illetve SMS-ek világa. Az kézbe vett könyvek illatát elnyomta az E-könyvek szagtalansága, az emberek verbális érintkezéseit felváltotta a virtuális valóság néma világa.

A változások sorozata nem tekinthető csak negatív dolognak. Különböző vívmányok, találmányok sokasága könnyíti meg a mai ember életét.

Az elődeink még postai levelek és vezetékös telefonok segítségével kommunikáltak. Természetesen előfordultak olyan esetek, amikor nem a feladott küldemény, távirat nem érkezett meg, illetve a telefonhívás nem volt kivitelezhető. A XXI. század emberének már nem gond gyorsan üzenetet küldenie. Mindezek mellett nemcsak gyorsan, hanem sok esetben ingyen és korlátlanul kommunikálhatnak az emberek egymással kontinensek átszelésével.

A mai világban már nemcsak írásban, hanem videó hívásokkal is kommunikálhatunk. Nagyon nemes és hasznosak ezek a vívmányok. Ebből kifolyólag megszorodtak a felmérések az internetes nyelvhasználat témája kapcsán. Több kutató különböző kérdőívek segítségével keresett választ néhány kérdésre: a helyesírás fontossága, az anyanyelv sorsa. Érdekes elgondolkodni azon, hogy romlik-e a helyesírási kultúra az internetes kommunikáció hatására? Erre a nyelvész-kutatók közül sokan nem romlásról, inkább változásról beszélnek. Annál is inkább, mivel az internetes kommunikáció, csakúgy, mint a szleng vagy a diáknyelvi stílus, új formákat, új szokásokat, gyakran kreatív, szellemes, stilisztikailag érvényes fogásokat hoz létre. Bódi Zoltán netnyelvész úgy véli, hogy azokra az emberekre hat

erőteljesebben a normák elhagyása az internetes kommunikáció során, akik gyenge nyelvi kompetenciákkal rendelkeznek. Kálmán László nyelvész az SMS-nyelvben alkalmazott rövidítésekre tér ki. Véleménye szerint semmivel sem gyakorol nagyobb hatást ezeknek a rövidítéseknek a használata, mint a távirat megjelenése.

Az internetes nyelvhasználat témájával Veszelszki Ágnes, a Corvinus Egyetem Magatartástudományi és Kommunikációelméleti Intézetének docense foglalkozik igen széles körben. A Netnyelvészet című könyvében a digilektust ismerteti az olvasókkal. Azt a nyelvváltozatot nevezte el így, amellyel a felhasználók kommunikálnak az internet segítségével. Kitér arra, hogy kirekesztettnek érezheti magát az a személy, aki kiszorul a kommunikációból, mivel nem érti az alkalmazott digilektust. (Habók, 2017, n.o.)

A szakirodalomban az internetes nyelvváltozatnak már többféle elnevezése is megtalálható: David Crystal (2001) a digitális kommunikáció nyelvváltozatára a netspeak terminust alkalmazza” (Veszelszki 2013a: 248); Veszelszki Ágnes a „digilektus” kifejezést használja, amiről a következőket írja: „a digilektus saját fogalmam a (tágabb értelemben vett) számítógép közvetítette kommunikáció (CMC, computer-mediated communication) nyelvhasználati módjának, egy új nyelvváltozatnak a megnevezésére” (Veszelszki 2013a: 248); Bódi Zoltán „írott beszélt nyelv”-nek nevezi ugyanezt a nyelvváltozatot (Bódi 2004a: 287); Balázs Géza a „másodlagos írásbeliség” megnevezést használja (Balázs 2003: 149), Érsok Nikoletta pedig „virtuális írásbeliség”-ként definiálja (Érsok 2006: 167). Ezt a megállapítást Pocsai Réka munkája is előtérbe hozza (Pocsai, 2019)

Mint nagyon sok esetben előfordul, itt is többféle szempont szerint vizsgálhatjuk az online nyelv jellemzőit:

- pragmatikai tulajdonságok (Veszelszki 2017: 66)
- lexikai és grammatikai tulajdonságok (v.ö. Veszelszki 2015)

Mind a lexikai mind pedig a grammatikai tulajdonságokhoz tartoznak az online kommunikációban megjelenő neologizmusok, vagy más néven „netlogizmusok” (Veszelszki 2017: 91).

Közkedvelt az online nyelvhasználatban a különféle szóalkotási módok használata: képzett szavak (*fészcel, csetel*) és a szóösszetételek (*idővonal, kezdőlap, hírfolyam*) (Lengyel 2000: 341-348). Ezek mellett a legközkedveltebb típusok a szórövidítések, betű- és mozaikszók (*LOL, FB*) illetve a szóelvonások (*insta, fész*).

Az internetes írásbeli kommunikációban megjelennek a töltelékszavak is (aha, ja, oké). A töltelékszóként való funkciója értelmezéstől és szövegkörnyezettől függő (Keszler 1983: 171). Az informális jellegnek köszönhetően az internetes nyelvhasználat lexikai

szintjére jellemzők még továbbá a szleng kifejezések, tabutörések és az eufemizmus. (Márku 2015: 74).

A vizsgált nyelvhasználati csoportban előfordulnak vulgáris szavak, kifejezések használata: *qrva*, *sz@r*, *mi a f*sz?*

Addig, amíg a felhasználók csak e-mail segítségével kommunikáltak, nem volt lehetőség az azonnali válaszadásra. Ennek a problémának a megoldására jöttek létre a különféle csevegő fórumok. „A csevegő fórumok adják a leggyorsabb internetes kommunikációs lehetőséget. Az üzenet itt az élőbeszédbe áramlási sebességtől alig-alig elmaradva jut el a befogadóhoz.” (Bódi 2004a: 290).

A gyors válaszadást megkönnyítik a rövidítések alkalmazása, ami nem biztos, hogy nyelvhelyesség szempontjából helyesek. A rövidítéseket Veszelszki karakterszám-csökkentő technikának nevezi és a következő típusait különíti el:

- a szó első betűjével, kezdőbetűvel rövidítés, pl.: h (hogy), v (vagy, volt), lol (Laughing Out Loud/Lots of Laugh – hangosan felnevet)
- a magánhangzók elhagyásával arab típusú írás, pl.: szvl (szóval), szrtlk (szeretlek), sry (sorry);
- a magánhangzó kiejtésének nagybetűvel jelölése, pl.: Mléxel (emlékszel), Mber (ember);
- betűhelyettesítés számmal, más betűvel vagy szimbólummal, pl.: jó8 (jó éjt), szia@ (szia), igyexem (igyekszem);
- szóösszerántás, pl.: vok (vagyok), sztem (szerintem), toom (tudom);
- káromkodások eufemizáló rövidítése, pl.: b+ (baszd meg), qrva (kurva) (Veszelszki 2017: 84). (Bővebben lásd: 5.2.3. fejezet).

Az internetes nyelvhasználatnak különleges viszonya van a helyesírási normákkal. Kortól és nemtől függetlenül egyre nagyobb teret hódít az ortográfiai szabályok figyelembevételének hanyagolása: *mien*, *oian*. Az ilyen írásmódot gyakran azonosítják a műveltség hiányával, de „a tudáshiány miatti és a szándékosan elkövetett helyesírási hibák szétválasztása azonban nehéz, sokszor esetleges” (Bódi 2004a: 289).

Kutatási eredmények támasztják alá azt a tényt, hogy a helyesírási szabályok betartása nagyban függ a kommunikáció műfajától is. Ezt a megállapítást bizonyítják Istók (2018: 76) kutatásai is, melyből kiderül, hogy a hozzászólások és a posztok esetében, az emberek többsége igyekszik a tanult szabályokat betartani, nem úgy, mint egy személye és privát beszélgetésnél. Ez azzal magyarázható, hogy igyekeznek elkerülni a megbélyegzést, a tanulatlanság illúzióját kelteni.

Igazán szembetűnő a központosítás, vagyis az írásjelek elhagyása ebben a kommunikációs típusban, ami szintén a kommunikáció gyorsaságát szolgálja, ezért sokkal jellemzőbb a szinkron műfajokra, mint a mondanivaló nagyobb mértékű átgondolására lehetőséget adó aszinkron műfajokra (Veszelszki 2013b: 193), például: *Lassan indulok 10perc otthon*. Mindezek mellett pedig még jellemző az ékezetmentes írásforma, illetve a tulajdonnevek kis kezdőbetűvel való írása. (Istók 2018: 73).

Sok esetben fordul elő nyilvános felületeken vagy a privát üzenete váltásakor is, hogy halmozzuk az írásjeleket vagy esetleg a betűket. Az írásjelek halmozása pedig érzelmi intenzitásjelző funkcióval rendelkezik: *komolyan?????, mi???, Boldog születésnapot!!!!!!!!!!!!stb.* Az írásjelek halmozásával megegyező funkciójú a betűhalmozás is. E kettő sokszor jár együtt, s összefoglalóan a szakirodalom karakterhalmozásnak nevezi ezt a jelenséget (Veszelszki 2017: 138, Istók 2018: 62), pl.: *mikooooor????, ez naggggyon jóóóóóó!!!!stb.*Jómagam is számtalanszor használom ezeket az írásmódokat, ha olyan érzelmet szeretnék kifejezni, melyek az átlagostól eltérnek, netalán mehökkentőek.

A digitális világ megjelenésével egyre nagyobb szerepet kap a vizualitás (Veszelszki 2015), s ez a kommunikációban is megjelenik: képeket, videókat, GIF-eket küldünk és osztunk meg. Ezek használata gyorsítja az emberek közti kommunikációt, bár ez nem feltétlenül jelent jót. Kifejezhetjük velük érzelmeinket vagy véleményünket. Ezek az úgynevezett GIF-ek mozgóképek, melyek különböző filmekből, videó jelenetekből vannak kivágva egy-két másodperces időintervallumban.

Egyedi jellemzője az internetes nyelvhasználatnak az érzelmek kifejezésére alkalmas emotikonok (smileyk) használata, amelyek a billentyűzeten található jelekből alkotott képi információk (Bódi 2006: 14). Rengeteg ilyen formula áll rendelkezésünkre:

Levonva a következtetést a feldolgozott irodalom áttekintése után, elmondható, hogy a felgyorsult internetes világ pozitív és negatív hatást is gyakorol a fejlődő világra és az emberi kapcsolatokra. A társas interakciókat egyre több esetben váltja fel az írott, vagyis a gépelt forma. Természetes, hogy nagyon nagy előrelépés a kapcsolattartás szempontjából a különféle csevegőfórumok megléte. Mindezek mellett szembe kell néznünk azzal a ténnyel is, hogy egyre nagyobb teret engedünk meg ezzel a helyesírás elhanyagolására. Valódi érzelmeinket és érzéseinket egymás felé csak egy GIF vagy emoji/smiley segítségével közvetítjük, az írásjelek elhagyásáról már nem is beszélve.

III. A NYELVJÁRÁSI- ÉS A KÉTNYELVŰSÉGI JELENSÉGEKHEZ VALÓ VISZONYULÁS A KÖZÖSSÉGI MÉDIA NYILVÁNOS FELÜLETEIN

3.1. A közösségi média szerepe a mindennapi életben, hatása a kommunikációra

A mindennapok szinte elengedhetetlen kelléke az okostelefon, a laptop, a notebook és egyéb hasznos eszközök. Ezen tárgyak segítségével kommunikálhatunk kontinenseket átívelve ismerőseinkkel, informálódhatunk, tanulhatunk és számos hivatalos dolgunkat intézhetjük el. Az internet világa mellett igen nagy szerepe van a médiának az emberek életében.

A média nagy hatással bír. Akarva akaratlan beszívárog a hétköznapokba. A fiatalokra ugyanúgy hatással van, mint az idősebb korosztályra. Míg az idősebb korosztály szórakoztatás céljából használja a média termékeit, addig a fiatalabb generációk számos egyéb célból.

A digitális technológia széles körű terjedésének következtében számos új módon lépnek kapcsolatba egymással, illetve kommunikálnak a fiatalok (Erzsébet Ifjúsági Alap szerkesztésében 2017).

A mostani generációk nagy többsége kb. 10-15 percenként a telefonját nézegeti, sok esetben céltalanul. Olyan szinten vált az okostelefon és a média a hétköznapok elengedhetetlen eszközévé, hogy lassan életfeltételként könyvelhető el. Pozitívumként emelhető ki, hogy megkönnyítette a társadalom hétköznapi életét és időt spórol, de nagyban rányomta bélyegét a kommunikációra.

A világ, amely egykor a médiából tájékozódott, mára maga is tartalomgyártóvá lépett elő. Ez a „részvétel kultúrája” Henry Jenkins amerikai médiatudós szerint. Felértékelődik az egyén szerepe, mivel ellenőrzés nélkül adhatja közre gondolatait és oszthatja meg azokat akár az egész világgal, de csak akkor válhat a társadalom releváns részévé, ha minél több dolgot oszt meg, lehetőleg minél gyorsabban. Ez új és kreatív információközlő formákat hoz létre a vlogoktól (videoblog) kezdve a rövid YouTube-videókon át a manipulált képekig. A közösségi média pedig – tömegessége és gyorsasága okán – a legfőbb közvetítőjévé válik e tartalmaknak.

A közösségi média számos hasznos információ forrása is, de legfőképpen egyre növekvő adathalmaz. Tudjuk, hogy a Google féltve őrzött algoritmus pontosan látja, mikor, milyen hírek érdekelnek bennünket, és ehhez társítja reklámjait (Jancsó 2014).

Talán sokakkal megesett, hogy telefonon beszélt, esetleg írásos formában közölt egy tervben lévő utazást. A fentebb említetteket csak alátámasztja, hogy az információkból gazdagodva az internet számos olyan reklámanyagot juttat ezután az illető okoskészülékére, amely csak fokozza a kíváncsiságát.

Nagyon érdekesnek bizonyult számomra Prazsák Gergő véleményét olvasni az internet és a média felgyorsulásának összehasonlításáról. Elmondása szerint a televíziónak 25 év kellett ahhoz, hogy elérje a tízmilliós felhasználószámot, a számítógépnek tíz, míg az internetnek mindössze öt évre volt szüksége.

Az internet teret nyit és kontinenseket kapcsol össze, de ezzel szemben megteremti a bezárkózás lehetőségét, illetve az emberi kapcsolatok megszűnését. Véleményem szerint, minél kevesebb a személyes kommunikáció, annál lustább az emberi agy. Mivel a társadalomban egyre nagyobb problémának tekinthető a társas interakció hiánya, így megszűnnek az emberi kapcsolatok és az értelmes, érzelemdús beszélgetések.

A régi időket összehasonlítva a maival elmondható, hogy ellentétei egymásnak. Régen az emberek szívesen vendégeskedtek egymásnál, örömmel jártak el együtt különféle rendezvényekre. Eseménydús beszélgetős kártypartik, pörgős bulik, hajnalig tartó telefonbeszélgetések jellemezték az elmúlt évtizedeket, illetve ha módjuk volt rá együtt nézték az épp felkapott sorozatot a falu egyetlen tévéjén. Sajnálatos, hogy ezt nem mondhatjuk el most. Fiatalok ezrei görnyednek a képernyőkre, némaság és letargia kíséretében. A teázások és pizzázások sok esetben csak az online jelenlétről, élő bejelentkezésekről szólnak, melyek között a fiatalok ajkát egy kedves szó sem hagyja el a másik irányába.

Természetes, hogy nem róható fel a negatív kritika csak a média és az internet margójára, ebben a társadalom is hibás. Csókay Ákos kutató szociológus szerint a mai értelemben vett elidegenedés és a magány egyáltalán nem új keletű jelenség, hanem a modernitás tipikus terméke, tehát lassan száz éves. „A felgyorsult 20. században született meg a nagyvárosi lét elszigetelődése, a kommunikáció zavara, az immáron többségében választható és választott kapcsolatok kiüresedése, az elembertelenedés folyamata” – magyarázta. Nem véletlen, hogy az 1950-60-as évek kutatásainak egyik kiemelkedő témája volt a magány (Jancsó 2014).

A szakirodalom áttekintése közben felkeltette a figyelmemet Papp István viselkedésszakértő megfogalmazása: „Nem az a fontos, hogy hány emberrel tartunk kapcsolatot, hanem hogy hogyan. A chateléssel és az e-mailes kapcsolattartással elvész a kommunikáció legfontosabb eleme, a nonverbalitás”. Ez pedig azért problémás, mert

kutatások igazolják, hogy sokszor mondanivalónk 60-80 százalékát nonverbális úton fejezzük ki. Papp István hozzátette, hogy ennek alapján a mostani fiatal generációk nem tanulják meg a társas érintkezés minden formáját, az összes hogyan és mikéntet. Ez pedig a későbbi kapcsolatépítési és -fenntartási készségükre van káros következményekkel. (Jancsó Orsolya, 2014).

Érdeemes megemlíteni Veszelszki Ágnes könyvét, melynek címe Netnyelvészet, melyben a szerző digilektusok fogalmát taglalja. A szerző így nevezte el azt a nyelvváltozatot, amellyel a felhasználók az interneten kommunikálnak. „Az egyik alapvetése miszerint "mediatizáltak a mindennapjaink" azt vizsgálja, hogy kit milyen formában, milyen eszközzel és milyen nyelvezettel lehet elérni.” (Habók 2017)

Rengeteg esetben megoszlanak a vélemények a média és az internet hatásáról a mindennapi életre. Amit hallunk, amit olvasunk, az mind tanít vagy butít minket. Amíg a médiatartalmak egyre több esetben tartalmazznak trágár, durva és sértő kifejezéseket, addig az internetes kommunikáció (e-mail, messenger üzenet, facebook üzenőfal, stb) folyamatosan él a rövidítésekkel. Természetes, hogy a beszéd tartalma és szövege függ a személyek egymáshoz való viszonyától, családi vagy munkahelyi állapottól, kortól, nemtől és még több egyéb tényezőtől. A kommunikálók előszeretettel alkalmazzák csonka mondatokat, az érzelmeket kifejező szimbólumokat, gifeket. Ezeket mind csak azért, hogy a szöveg hossza rövidebb legyen. Például: *hv – hogy vagy?*, *vm – valami*, *h – hogy*, stb.

A legelterjedtebb szöveges kommunikációs felületek a messenger, viber, instagram oldalak. Ezek alkalmazása a mindennapi élet részei. Megkönnyítik a gyors üzenetváltást szövegesen, vagy hangüzenet formájában.

A fent említett hibák és észrevételek természetesen nem azt jelentik, hogy csak az internet és a média tehet ezen problémák kialakulásáról. A társadalom igénytelenségének róható fel.

3.2. A jelen vizsgálat körülményeiről, a gyűjtés lebonyolításáról, a kérdőívről

Kutatásom célcsoportja a kárpátaljai magyar internetező közösség, nemtől, kortól és különféle szociológiai jellemzőktől függetlenül. Céлом volt a minél nagyobb számú mintavétel, mivel tisztában voltam azzal a ténnyel, hogy lehetetlen mindenkit elérnem, illetve megkérdezni. Az adatközlőkhöz az űrlapokat a Facebook közösségi oldalon keresztül sikerült eljuttatnom. Hasznosnak bizonyult számomra az „ismerősöm ismerőse” módszer, így a kérdőívet a saját Facebook oldalam mellett más csoportokban is közzétettem, emellett barátaimat, ismerőseimet kértem, hogy amennyiben lehetséges, segítsék kutatásomat egy-egy

megosztással. Ezzel az általam szerkesztett kérdőív nemcsak számomra ismerős emberekhez jutott el, hanem teljesen idegenekhez is. Több esetben előfordult, hogy ezek az emberek további megosztással juttatták el az űrlapot a saját ismerőseikhez.

Az adatközlőt jellemző viselkedés vizsgálatok a szubjektív, egyéni véleményére vagyunk a leginkább kíváncsiak. Így a kutatáshoz az interjú és a kérdőív használata a legmegfelelőbb módszer, hiszen a spontán beszédben ritkán esik szó a nyelvről, nyelvhasználatról, nyelvi attitűdről (Kiss 1995: 42, Pocsai, 2019: 20). Kutatásom vizsgálandó célcsoportjának tagjait személyesen igen nehéz és időigényes lett volna felkeresnem és kikérdezni, így döntésem a kérdőíves vizsgálati módszer mellett maradt. Ezen módszer használatával olyan emberekhez is eljutottam, akik számomra teljesen idegenek voltak. A papír alapú kérdőívekkel szemben az elektronikusnak az az előnye, hogy a válaszadó sokkal őszintébben és nyitottabban felel (Veszelszki 2013a: 249, Pocsai 2019,20). Úgy gondolom, hogy a válaszadóban ez egy még nagyobb biztonságérzetet kelt, fokozottabb anonimitást biztosít számára. A kérdőívemet a Google Űrlapok internetes oldal segítségével készítettem és juttattam el minél több személyhez.

A közösségi média nyilvános felületein használt nyelvjárási- és kétnyelvűségi jelenségeket vizsgáló kérdőívem teljes mértékben anonim. Minden válasz az adatközlők egyéni nézetein alapszanak. Felépítését tekintve kérdőívem 3 fő részből áll: (v.ö. Pocsai 2019)

1. Személyes adatok. Az űrlap kitöltése anonim, viszont az adatközlőknek néhány adatot kötelező szerűen meg kellett adniuk, olyanokat mint nem, életkor, anyanyelv, nemzetiség, lakhely, anyanyelvén kívül használt nyelvek a hétköznapokban és a családban, tanulmányai során stb.

2. Internetezési szokások. Ebben a részben olyan kérdésekre kerestem a választ mint Mennyit internetezik naponta? Milyen közösségi oldalakat használ? Milyen oldalakra van beregisztrálva? Milyen kommunikációs módokat használ? stb.

3. A nyelvjárási- és a kétnyelvűségi jelenségekhez való viszonyulás a közösségi média felületein. Két kisebb részre bontottam ezt a nagyobb egységet:

3.1. Kárpátaljai regionális nyelvhasználat jellemzői. Ebben a részben olyan kérdések szerepeltek mint Szokott-e kölcsönszavakat (más nyelvből átvett szavakat) használni az interneten való kommunikációja során? Volt-e már kellemetlen élményben része nyelvhasználatá miatt? Szokott-e saját kommunikációja során nyelvjárási elemeket, kifejezéseket használni?(Olyan kifejezések, amelyek saját lakóhelyére, Kárpátaljára jellemzőek) stb.

3.2. Vizsgált csoport általános nyelvhasználati jellemzői. Itt olyan kérdések olvashatók mint Milyen nyelven kommunikálnak a leggyakrabban? A beszédpartnerétől függően változik-e az üzenetei beszédstílusa? Kikkel kommunikál a legtöbbet a közösségi médián keresztül? stb.

A témában megjelent szakirodalmak, hasonló kérdőíves kutatások (pl.: Bódi 2004b, Érsok 2007, Veszelszki 2010, Pocsai 2019) nagy segítségemre voltak az űrlap megszerkesztésében.

A kérdőívben szereplő kérdések a legtöbb esetben zárt kérdés, melyekre voltak megadott válaszlehetőségek. Sok esetben a zárt kérdésnél az utolsó válaszlehetőség az „Egyéb”, ahová az adatközlő a saját válaszát írhatta be abban az esetben, ha a felsoroltak között nem talált a számára kellően megfelelőt. Egyes kérdésekhez, a pontosabb válaszadás érdekében, kisebb magyarázatot vagy példákat fűztem. (v.ö. Pocsai 2019:21)

Annak érdekében, hogy kérdőívben ne legyen nagyon egyhangú, nyitott kérdéseket is feltettem benne. A nyitott kérdések segítségével a válaszadók a saját véleményüket fogalmazhatták meg pár mondatban. Saját tapasztalataimból kiindulva az adatközlők nem szívesen válaszolnak olyan kérdésekre, amelyekben saját szavaikkal kell válaszolniuk. Épp ezért egy-egy zárt kérdés után célszerűnek láttam egy nyitott mondatot feltenni. Ezekben az adatközlők megindokolhatják válaszaikat, esetleg példákat hozhatnak fel saját tapasztalataik alapján.

A kitöltött és visszaküldött kérdőívek adatait a Google Űrlapok program automatikus összesítő funkciója és a Microsoft Excel program segítségével összesítettem, emellett manuálisan is elemeztem.

IV. EREDMÉNYEK

4.1. Az adatközlők szociológiai megoszlása

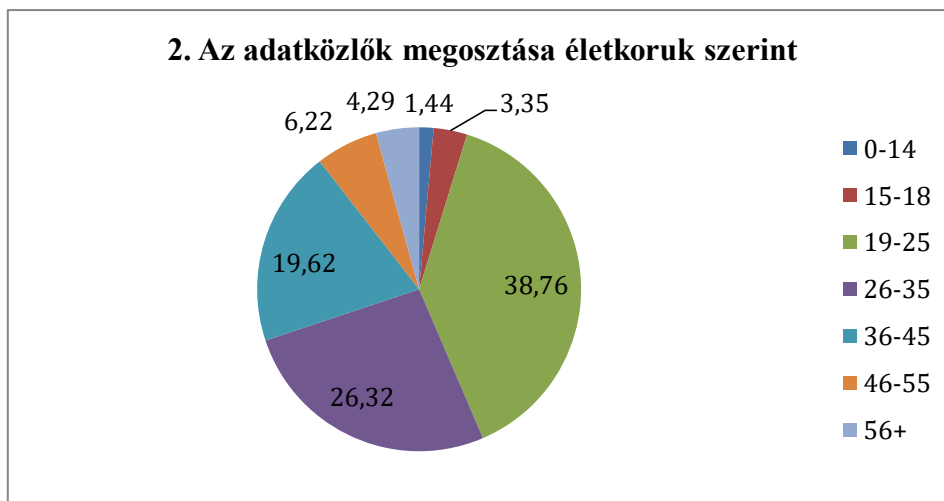
Az általam szerkesztett kérdőívet 222 adatközlővel sikerült kitöltetni. Ezek között előfordul olyan, szám szerint 13, aki nem tartozik bele az általam vizsgált csoportba. Jelen esetben csak kárpátaljai településen élő személyek eredményeit vettem figyelembe az eredmények összesítésénél. Így 209 adatközlő válaszait vizsgáltam meg összesen. Más vizsgálatoknál is előfordult hasonló jelenség, mikor is a kutatás követelményeinek nem megfelelő válaszadók nyilatkoztak. (v.ö. Pocsai 2019:23)

A szociológiai változók kimutathatóan befolyásolják az egyén nyelvhasználatát, nyelvi attitűdjét (Göncz 2001: 152-171). Kutatások bizonyítják, hogy a nem, az életkor, a lakóhely, az iskolai végzettség, a nyelvi környezet mind kihatással vannak nyelvhasználatra (Beregszászi–Cserniczkó 2006, 2007, Dénes 2012, Kiss 1995, Wardhaugh 2005, Pocsai 2019).

A nem szerinti megoszlást tekintve először, a válaszadók többsége nő (194 személy). Az adatközlők között mindössze 7,18% férfi, ami számszerűleg 15 egyént jelent. Talán ez azzal magyarázható, hogy a nők nagyobb segítőkészséggel rendelkeznek a férfiaknál (Veszelszki 2013a: 251). Számos felmérés támasztja alá azt az állítást, hogy a közösségi oldalakra regisztrált személyek között is a nők vannak többségben.

A nem szerinti megoszlással ellentétben az életkor skálája igen széleskörű. Az adatközlők közül a legfiatalabb 12 éves, míg a legidősebb 69. A korosztálybeli arányok felméréséhez Bódi Zoltán felosztását vettem alapul. Így a következő adatokat kaptam hasonlóan Pocsai Réka eredményeihez.

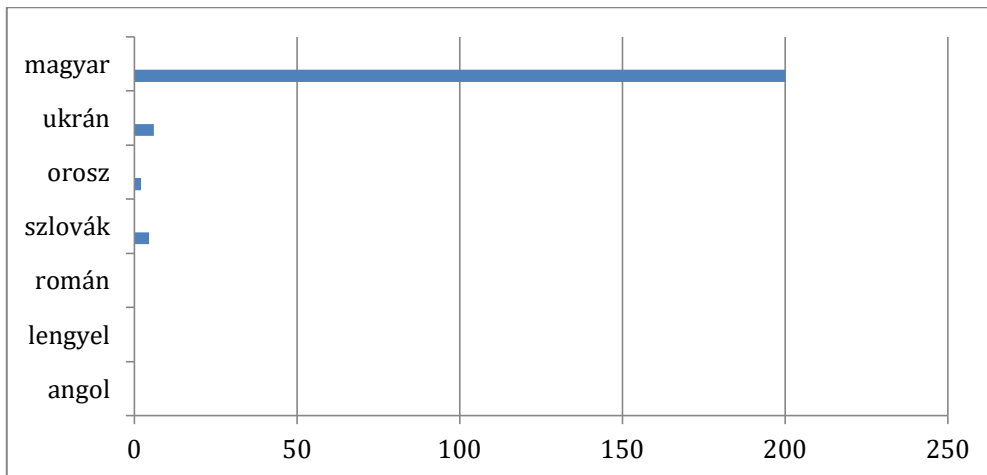
A diagram alapján megállapítható, hogy a kérdőívet kitöltő személyek többsége a 19-25 éves korosztályba tartozik: ezek a főiskolás és egyetemista diákok. Hasonló eredményeket mutatott Veszelszki Ágnes (Veszelszki 2013a: 251), Istók Béla (Istók 2018: 50) Pocsai Réka (Pocsai 2019:23), illetve Bódi Zoltán (2004b: 95) saját kutatásaikban. Az adatokból arra lehet következtetni, hogy ezen korosztály tagjai a legaktívabbak a közösségi média felületein. Ők befolyásolják a legjobban az oldal nyelvhasználatát.

Mindemellett érdemes megemlíteni, hogy a 26-35 éves korosztály tagjai is egyre aktívabbak a közösségi oldalakon, szám szerint 55 személy. A 36-45 éves korosztály sem maradt le nagyon, ide összesen 41 válaszadó került.

Arra a kérdésre, hogy Mi az anyanyelve? több válasz megjelölésére is lehetőség volt. Kárpátalja nagyobb részét tekintve kétnyelvű közösségről beszélhetünk az itt élők esetében. Nagyon sokszor fordul elő, hogy az egyén nem tudja eldönteni, hogy melyik is az anyanyelve. De olyan is lehetséges, hogy nem szeretne választani a két (vagy több) nyelv közül.

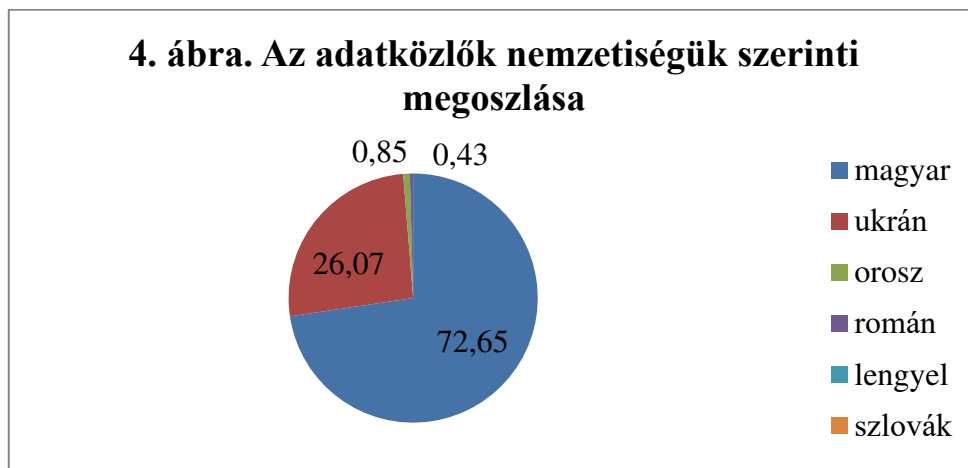
Az 209 adatközlő közül 199 a magyart vallotta anyanyelvének. Ezzel szemben az ukránt mindössze 5, míg az orosz 1 adatközlő jelölte meg. Az ukrán, magyar és orosz nyelv mellett lehetőség volt több nyelvet is kiválasztani, erre mégsem volt példa. Mindemellett nagyon érdekes volt, hogy négy személy a magyar nyelv mellett megjelölte az ukránt, az orosz, az angolt is anyanyelvként. Egy adatközlő három nyelvet adott meg: magyar –ukrán - orosz. A továbbiakban érdemes lesz megfigyelni ezen adatközlők által adott válaszokat a nyelvjárási és kétnyelvűségi jelenségekkel kapcsolatos kérdések esetében.

3. ábra. Az adatközlők anyanyelv szerinti megoszlása

A nemzetiség kérdése sok embernél okoz kisebb vagy nagyobb fejtörést. Ennél a kérdésnél is az ukrán, magyar és az orosz mellett lehetőség volt több választ megjelölni. A válaszlehetőségek között volt a szlovák, lengyel, román, angol és az egyéb kategória. Az egyéb kategóriába a válaszadó a saját választ írhatta be, ha nem talált a felsorolásban a számára megfelelőt.

4. ábra. Az adatközlők nemzetiségük szerinti megoszlása

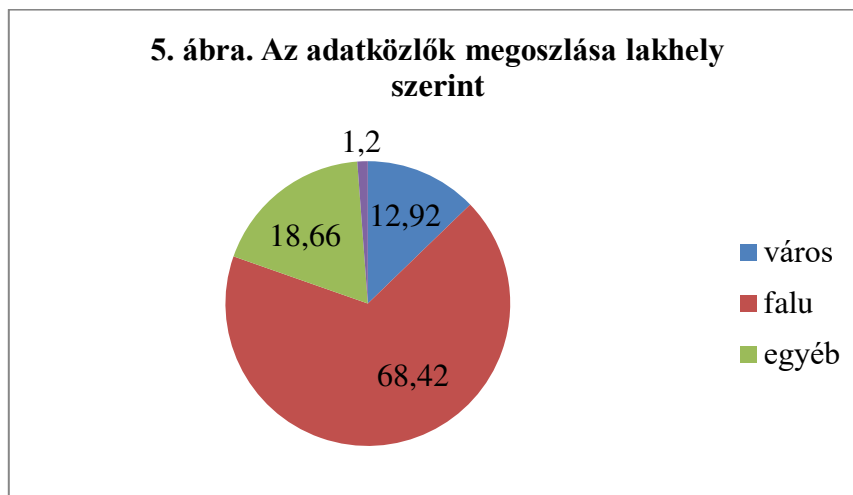
Már az anyanyelv kérdésénél is megjelentek átfedések, ugyanez figyelhető meg a nemzetiség esetében is. A 209 adatközlő közül 149 vallotta magát magyar nemzetiségűnek, míg 37 ukránnak, valamint 21 az ukrán és magyar, 1 ukrán és orosz nemzetiséget jelölte meg. Egy személy esetében egyszerre négy nemzetiségűnek vallotta magát: magyar – ukrán - orosz-román. Érdekes összevetni az adatközlők válaszait az anyanyelv és a nemzetiség kérdésében: 199 személy tartja anyanyelvének a magyart, mégis 149 vallja magát magyar nemzetiségűnek. Ezzel szemben 5 adatközlő tekinti anyanyelvének az ukránt, mégis 37 jelölést került az ukrán nemzetiségre. Ilyenkor felmerül a kérdés, hogy mi lehet ennek az oka:

- az egyén nem tudja, mi a különbség az állampolgárság és a nemzetiség között;
- előnyben részesítik a többségi nemzethez való tartozást, mint a kisebbségit;

- a nemzetiség és az anyanyelv fogalma nem minden esetben esik egybe. (v.ö Pocsai 2019)

Az általam szerkesztett kérdőívet a közösségi oldalamon tettem közzé, hogy minél több emberhez eljusson. Ebből kifolyólag a lakóhely szerinti megoszlás nagyon változatos lett. Az adatközlők válaszai alapján nagy számban töltötték ki a kérdőívet a Beregszászi és Nagyszőlősi járásban, de előfordult Rahói, Aknaszlatinai, Ungári és Munkácsi járásból is.

A diagram alapján elmondható, hogy az adatközlők többsége falun él (68,42%, személy szerint 143), mint a kárpátaljai magyarság nagy többsége (Molnár-Molnár 2005, Kiss szerk. 2001: 193, Pocsai 2019: 25). A válaszadók 12,92%-a (27 fő) városban él, ebből legtöbben Beregszászban és Nagyszőlősen. Az Egyéb kategóriába azon válaszadók kerültek, akik lakhelyként Ukrajnát vagy Kárpátalját adták meg a pontos településnév feltüntetése nélkül. Ebbe a csoportba 39 adatközlő került.

A felmérés szélesebb körű vizsgálata érdekében, feltettem egy olyan kérdést is, hogy Hány nyelven beszél még az anyanyelvén kívül? Több válasz kiválasztására is lehetőség volt. Nagyon összetett eredmények születtek a válaszok alapján: 43 személy jelölte a magyart, 28 az ukránt, 1 az orosz, 1 a németet és 8 az angolt. A 209 kérdőív között előfordult 11 esetben, hogy erre a kérdésre nem jelöltek meg semmilyen válaszlehetőséget. A válaszadók válaszai alapján a legtöbb esetben két illetve három nyelvet jelöltek meg: magyar-ukrán 17, ukrán-angol 22, ukrán-orosz 18, ukrán-lengyel 1, magyar-angol 6, magyar-orosz 3.

Érdeemes megemlíteni, hogy több személy választotta az angol (52 válaszadó) és német (7 válaszadó) nyelvet az ukrán, orosz vagy magyar nyelvek mellett. Ezek a változatos eredmények talán azzal magyarázhatóak, hogy Ukrajna hét országgal határos, így számtalan ember anyanyelve nem az ukrán, esetleg munkahelyéből kifolyólag beszél több nyelven. Nem újdonság manapság a jobb megélhetés érdekében történő kivándorlás esetleges szezonális

munkákra, melyek által az emberek arra szorulnak, hogy alkalmazkodjanak az adott társadalom kommunikációs formáihoz, nyelveihez. Egy-egy esetben előfordult egyéb válaszként a francia, holland, koreai, cseh, szlovák, olasz és a kínai nyelvek, mint idegen és beszélt nyelv a kérdőívet kitöltők válaszaik között. Érdekes kiemelni, hogy egy válaszadó a ruszin nyelvet is feltüntette.

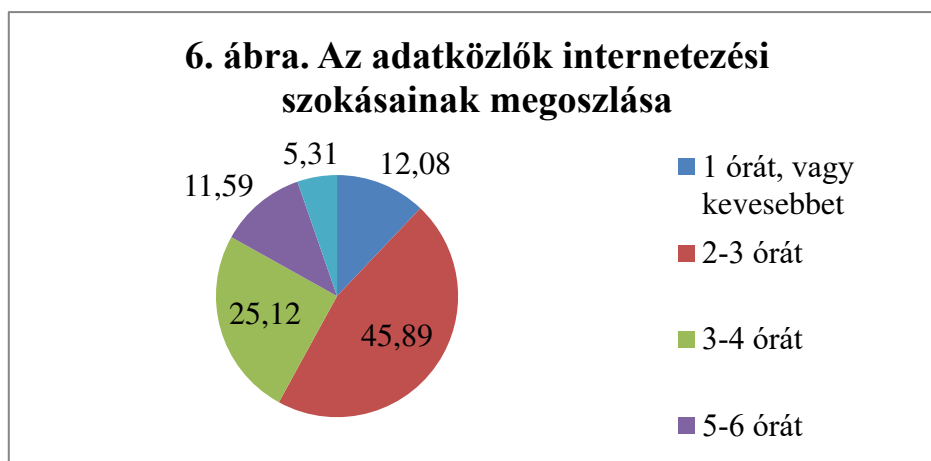
A kérdőívet kitöltők 61,2%-a az általános és középiskolai tanulmányait az anyanyelvén, 14,8%-a az államnyelven, 21,1%-a vegyes tannyelvű intézményben végezte vagy végzi. Ennél a kérdésnél lehetőség volt megjelölni az államnyelven történő tanulást, amely az egyén anyanyelve is (0,5%), illetve az Egyéb lehetőségeket (2,4%).

4.2. Az adatközlők internetezési szokásai

A We Are Social 2021. januári felmérése alapján Ukrajna lakossága 43,60 millió fő. Ebből 53,7% nő, 46,3% férfi. A napi átlag időtöltés a közösségi média felületein 2 óra 25 perc (Simon Kemp 2021: 21).

Ukrajnai viszonylatban, 2021 januárjában az internethasználó lakosság 67,6%.Az egész népesség média felületeket felhasználóinak száma 58,9% volt (Simon Kemp 2021: 3-63).

A média gyors fejlődésének köszönhetően az elmúlt években nemcsak a fiatalok, hanem a középkorosztály legkedveltebb szabadidős tevékenysége a számítógépezés vagy internetezés lett. Arra a kérdésre, hogy Mennyit internetezik naponta?, a kapott válaszok arányát a következő ábra szemlélteti:

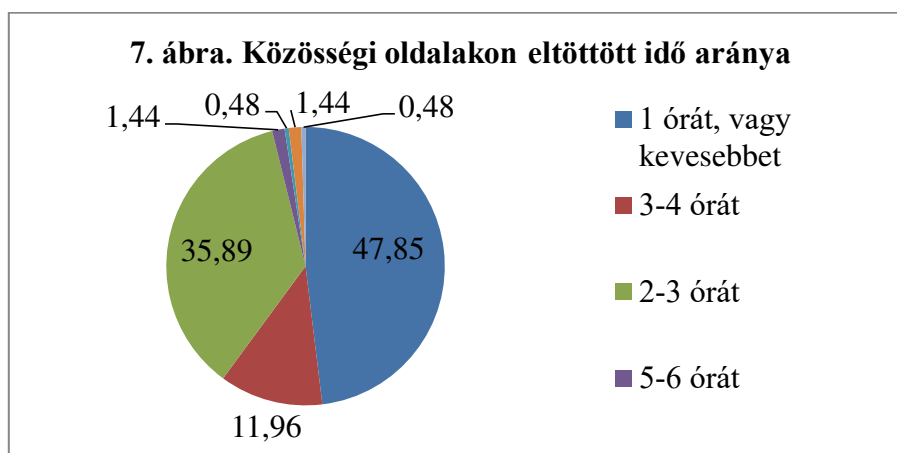
Fontosnak véltem kihangsúlyozni, hogy ebben a kérdésben az internetezéssel töltött időmennyiség számít, nem pedig az internet bekapcsolt állapotának ideje. Az adatközlők válaszaik alapján a legtöbben 2-3 órát töltenek a közösségi média felületein, ami a válaszadók 45,9%-a. Veszelszki 2010-ben végzett kutatásában arra jutott, hogy az adatközlők életkorának

csökkenésével nő az internetes felületek előtt töltött idő mennyisége (Veszelszki 2017a: 188, Pocsai 2019:27). A kérdőívet kitöltő egyének a 19-25 éves, 26-35 éves, illetve 36-45 éves korosztály.

A 7 órától többet internetezéssel töltők az adatközlők 5,3%-át teszik ki. Összehasonlítva az 1 órát, vagy attól kevesebbet és a napi 5-6 órát netezők válaszait, a különbség igen elenyésző: az előbbiek a 12,1%-a, az utóbbiak pedig 11,6%-át teszik ki.

A kérdőívet kitöltő személyek 25,1%-a, személy szerint 52, 3-4 órát internetezik naponta. Két esetben az adatközlők nem adtak választ.

A különböző közösségi oldalak nagyon népszerűek a mai világban. Ukrajna összlakosságát tekintve 58,9%-a aktív social media felhasználó (We Are Social 2021 Ukraine). Az előző kérdés kérdés kapcsán megtudhattam, hogy mennyi időt tölt a válaszadó az internet előtt. Szoros kapcsolatban áll ezzel a kérdéssel, mivel így arra kapok választ, hogy az internetezés mellett, mennyit fordítanak a közösségi média különböző felületeire.

A diagram alapján kitűnik, hogy mekkora eltérések vannak az internetes közösségi oldalak előtt töltött idők között. Az legtöbben, személy szerint 100-an, jelölték az 1 órát, vagy attól kevesebb idő intervallumot, ami az adatközlők 47,8%-a. Lényegesen kevesebben választották a 2-3 órát, pontosan 35,9%-a (75 fő). Míg ettől az aránytól még sokkal kevesebb arányban, 11,96%-uk (25 fő) jelölte meg a 3-4 órát az közösségi média előtt eltöltött időnek. Az 5-6 órát illetve a 7 órától több válaszlehetőséget egyforma arányban 3-3 személy jelölte meg (1,4%-1,4%).

Lehetőség volt az Egyéb kategóriában saját választ megadni, abban az esetben, ha nem talált a válaszadó a lehetőségek között. Az adatközlők között 3 személy válaszolt saját szavaival: *Csak annyit időt, amíg megnézem az üzeneteimet, Pár percet, Vegyes.*

Számos felmérés, többek között a We Are Social 2021 oldala is igazolja, hogy világviszonylatban a közösségi oldalak népszerűségi listájának felső fokán a Facebook áll

(We Are Social 2021). Az általam összeállított kérdőívben feltett kérdésre is a legtöbb válaszadó, 97,1%, aktív felhasználója a Facebooknak. Konzekvenciát levonva, elmondható, hogy az internetes nyelvhasználatot nagyban befolyásolja a Facebook állandó használata.

Ennél a kérdésnél is lehetőség volt több válasz megjelölése. A We Are Social 2021 oldalán szintén a Facebook áll az 1. helyen, míg a 2. a Whatsapp, 3. a Facebook Messenger, a 4. az Instagram stb. Saját felsorolásomat nem ezen minta alapján állítottam össze. Az eredmények mégis meglepőek lettek: az Instagramot személy szerint 115 személy jelölte meg, ami 55%-a. A harmadik leggyakoribb jelölést a Pinterest kapta, 32,5%-a, míg a Google+ a válaszadók 28,2%-át teszik ki. Negyedikként említhető a Snapchat, személy szerint 27, ami 12,9%-ot tesz ki. A megmaradt válaszlehetőségek között igen kicsi a különbség.

A közösségi oldalak látogatásával kapcsolatban feltettem még egy olyan kérdést, hogy Milyen egyéb közösségi oldalon rendelkezik regisztrációval? Erre a kérdésre, mindössze 89 személy adott választ. Előfordult több esetben, hogy hasonló választ írtak be, mint ami már az előző kérdésben is fel volt tüntetve (Facebook, Instagram). Az adatközlők saját válaszai között szerepeltek a következő közösségi felületek nevei: Viber, Tiktok, Netflix, Ask.fm, Youtube, Gmail, Hello Talk, Gittnub, Reddit, Odnoklassnik.ru, Telegram, LinkeldIn.

Megfigyelhető, hogy kérdőívet kitöltők többsége különféle filmletöltő oldalakra vagy egyéb érdeklődési körüknek megfelelő felületekre vannak regisztrálva.

Új kommunikációs kapcsolattartási formák jelentek meg, melyek az internet és a mobiltelefonok megjelenésével köthetők össze. Az internetes kommunikáció által létrejött változásokkal kapcsolatban tettem fel azt a kérdést, hogy Milyen kommunikációs módokat használ a leggyakrabban? Ennél a kérdésnél is több válasz megjelölésére adtam lehetőséget.

A 209 adatközlő közül mindössze 1 személy jelölte az Egyéb kategórián belül a Viber felületét. Ehhez hasonlóan a postai levelet 2 személy, vagyis 1% választotta. Talán ez azzal magyarázható, hogy amióta megjelentek a mobil- illetve okostelefonok, ezen kommunikációs formák háttérbe szorultak (v.ö. Érsok 2007).

A mobilok megjelenésével nagy teret hódított a szöveges üzenetek (SMS) küldése. Azonban a kapott eredmények alapján elmondható, hogy lassan ez a kommunikációs forma is divatjamúlta válik: 20 személy jelölte, ami 9,6%-ot jelent.

Az adatlapot kitöltők bizonyos százaléka, pontosabban 14,4% választotta a közösségi oldalak üzenő falait az egyik leggyakrabban használt kommunikációs módnak. Véleményem szerint, ez függ kortól, személyiségtől és érdeklődési körtől.

A mai világban a hivatalos értesítések és ügyintézésük is elvégezhető elektronikus formában. Nagyon sok esetben az e-mail használata inkább hivatali jellegű, mintsem

személyes. Jó néhány éve még nagy népszerűségnek örvendett ez a kommunikációs forma, de felváltotta a chat (Veszelszki 2017a: 191, Kitta 2013: 274, Pocsai 2019:33). A 209 válaszadó közül mindössze 77 személy jelölte, ami 36,8%-ot tesz ki.

Arányukat tekintve igen kevés különbség látható a telefonhívás és a chat között, mint kommunikációs módok: az előbbit 170-en (81,3%), az utóbbit 162-en (77,5%) választották. Talán ez azzal is magyarázható, hogy ezen kommunikációs módok gyorsabbak. Általuk könnyebb a kapcsolattartás egyén és egyén között.

4.3. Az adatközlők interneten használt regionális jellemzői és az ezekhez fűződő attitűdök

Minden egyes régióra jellemző egy sajátos dialektus, melyet az ott élő ember a verbális kommunikáció során beépít beszédébe. Valószínű, hogy a szóbeli kommunikáció mellett ez megmutatkozik az írásbeli formában is. Munkám ezen fejezetében azt fogom vizsgálni, hogy ezek a területi elemek, hogyan jelennek meg az internetes média felületein az adatközlők kommunikációja kapcsán.

4.3.1. Az internetes kommunikáció során használt nyelvjárási elemek

„A köznyelvvvel szemben léteznek olyan területi nyelvváltozatok is, amelyeknek az egységes nyelvtípus normáitól eltérő, csak a nyelvterület egy-egy részére jellemző sajátosságai vannak, ezeket nyelvjárásoknak nevezzük” - írja Király Lajos (Király in A.Jászó 1991: 521). A Kárpátalján élő magyar anyanyelvű lakosság egy bizonyos része elsősorban valamilyen nyelvjárást sajátít el (Lakatos 2010: 87). A Kárpát-medencei kisebbségi magyar lakosság beszélőknek a nyelvjárási regionálisabbak és archaikusabbak, mint a magyarországiakéi (Kiss in Tolcsvai 2017: 207).

A nyelvet vízszintesen és függőlegesen tagolja a leíró nyelvészet: nyelvjárások vannak a vízszintes tagolódás szerint, míg a réteg- és csoportnyelvek a függőleges szerint (A.Jászó 1995: 180). „A nyelvjárásokat is olyan emberek használják, akik amellet, hogy élnek valahol, tehát területileg kötődnek valamely regionális változatokhoz, egyben ilyen vagy olyan iskolázottsági és foglalkozási kategóriába tartoznak, és természetesen nemük és életkoruk is van”(Beregszászi-Csernicskó 2007: 13).

Dolgozatom ezen részében arra a kérdőívben feltett kérdésre keresem a választ, hogy milyen formában és mennyiségben jelennek meg a kárpátaljai nyelvhasználati elemek az internetes média felületein az adatközlők kommunikáció által.

A kérdőívben feltettem egy olyan kérdést, hogy Szokott-e saját kommunikációja során nyelvjárási elemeket, kifejezéseket használni? Ennél a kérdésnél a három lehetséges válaszból (igen, nem, néha) csak egyet jelölhetett meg a kitöltő. Az eredményeket a következő diagram szemlélteti:

A 207 adatközlő 63,3%-a válaszolt igennel erre a kérdésre, ami szám szerint 131 személyt jelent. A nemmel, illetve néha válasszal felelők arányát tekintve a különbség nem nagy: az előbbi 15,9%, az utóbbi pedig 20,8%-ot tesz ki. Két esetben nem jelöltek meg választ.

Következő kérdéssel arra kerestem a választ, hogy a kérdőívet kitöltők kapnak-e olyan üzeneteket, e-maileket, kommenteket, amelyek nyelvjárási elemeket tartalmaznak. Ennél a kérdésnél szintén egy válasz (igen/nem) megjelölésére volt lehetőség. Az eredmények a következők lettek: az adatközlők 30,69%-a válaszolt igennel, ami szám szerint 62 személyt jelent, amíg nemmel 140-en feleltek, ami 69,31%-ot tesz ki. A 209 válaszoló közül 7 személy nem jelölt meg semmilyen válaszlehetőséget. Az előző két kérdés alapján már levonható a konzekvencia, hogy a Kárpátalján élő lakosság nagy része beszél valamilyen nyelvjárást, vagy annak változatát. Ezzel szemben mégis magas aránya azon személyeknek, akik saját bevallásuk szerint a közösségi média felületein nem építik be a mindennapi kommunikációjukba a nyelvjárási elemeket. Szakirodalmi kutatásaim alapján, amivel én magam is egyet értek, ennek okai lehetnek:

- az adatközlők negatívan ítélik meg a nyelvjárási elemek alkalmazását, így nem alkalmazzák kommunikációjuk során;
  - esetleg annyira természetes számukra, hogy nem tűnik fel nyelvjárási mivoltuk;
  - internetes kommunikációjuk során tényleg nem használnak nyelvjárási elemeket.
- (Pocsai 2019:49)

A következő kérdésem egy nyitott kérdés volt, amelyben megkértem az adatközlőket, hogy írjanak személyes példákat, hogy milyen nyelvjárási elemekkel találkoztak a kapott

üzenetekben. A konkrét példák esetében a válaszadók nagy többsége semmilyen saját példát nem írt. A válaszok között előfordul olyan, amely számomra nem volt értelmezhető, de nagyon sok esetben tüntettek fel az adatközlők nem nyelvjárási, hanem kétnyelvűségi szavakat. Pontos konzekvenciát levonni ilyen minimális adatmennyiség mellett, véleményem szerint, igen nehéz lenne. A gyűjtött szavakat a tájszavak csoportosításának megfelelően rendeztem el (Pocsai 2019:51):

Valódi szavak	Alaki szavak	Jelentésbeli szavak
málé	kenyérvél, buszval	oszt
rétoja	otthol, itthol	
furik	bót, nyóc, velek	
ránga	Ottan, itten, szappany	
csuri	látodé	
sifer	Megyek sógorék	
lapcsinka	tacska	
paszuly	jány	
lóka	eztet, kellesz	
kugli	nákolás, süksükölés vagy csukcsükölés	
lábtó	fől, nől	
	zavari, használí	
	haggyá! Jó vagy?	

1. táblázat. A kapott tájszavak eloszlása típus szerint

Feltettem az adatközlőknek egy olyan kérdést, hogy okozott-e gondot mások nyelvhasználatának megértése a kommunikáció során. Az előző nyitott kérdésnél néhány esetben felelték az, hogy kisebb gondot okozott a nyelvjárási elemekkel vegyített kommunikáció megértése. Ennél a kérdésnél a válaszadók igen vagy nem feleletet jelölhettek meg. A végeredményt tekintve a válaszok közötti különbség aránya igen kicsi. A 209 adatközlő 45,9%-a válaszolt igennel a feltett kérdésre, ami szám szerint 96 személy, ezzel szemben nemmel 54,1%-uk, ami 113 személyt jelent. Mint már fentebb említettem, talán ennek oka, hogy sokan nincsenek tisztában a nyelvjárás és a nyelvjárási elemek fogalmával, esetleg teljesen beépült nyelvezetükbe. Véleményem szerint és a nyitott kérdésre adott válaszok alapján inkább mondható el az a tény, hogy sok ember számára nem világos a nyelvjárási és a kétnyelvűségi elemek közti különbségek.

4.3.2. Az internetes kommunikáció során használt nyelvjárási elemek

Munkám során már megvizsgáltam az adatközlők szociológiai megoszlását, ezen belül kitértem a nemre, életkorra és lakhelyre. Ezen kívül indokoltnak láttam, hogy megkérdezzem az anyanyelvüket, nemzetiségüket és hogy tanulmányaikat milyen nyelven folytatták/folytatják. A dolgozatom ezen fejezetében a média felületein keresztül használt kölcsönszavak arányát fogom vizsgálni az adatközlők válaszaik alapján.

Arra a kérdésre, hogy Szokott-e kölcsönszavakat (más nyelvből átvett szavakat) használni az interneten való kommunikációja során, három válaszlehetőség mellett a következő válaszokat kaptam: a 209 adatközlő közül ketten nem adtak meg semmilyen választ, a 207 válaszadó 44%-a felelt nemmel (91 személy), míg 30,9%-a igennel (64 személy) és 25,1%-a néha válaszlehetőséget jelölte meg (52 személy).Érdekes összehasonlítani a nyelvjárási elemek használatával és a kölcsönszavak alkalmazásával kapcsolatos eredményeket. A nyelvjárási elemek esetében 63,3% válaszol igennel, míg a kölcsönszavaknál 30,9%. A nem választ az előbbinél 15,9%, míg utóbbinál 44% jelölte. A néha lehetőséget tekintve a nyelvjárási elemeknél 20,8%, a kölcsönszavaknál 25,1% választotta.

	Nyelvjárási elemek használatának eredményei	Kölcsönszavak használatának eredményei
Igen	131 személy (63,3 %)	64 személy (30,9 %)
Nem	33 személy (15,9%)	91 személy (44%)
Néha	43 személy (20,8%)	52 személy (25,1%)

2 táblázat. Nyelvjárási- és kölcsönelemek használata a kommunikációban

Mind a két kérdés esetében az összes adatközlő közül, ami 209, csupán 207 válaszadó adott feleletet. Saját véleményem ezen táblázat alapján az, hogy az emberek többsége nincs tisztában a fogalmak jelentésével, vagy nem tudják, hogy hová sorolandók.

A fentebb feltett kérdéssel szoros összefüggésben van a következő nyitott kérdés, melyben arra kértem az adatközlőket, hogy írjanak néhány példát az általuk használt kölcsönszavakra. Ebben az esetben sokkal több példa érkezett, mint a nyelvjárási elem vizsgálatánál. Talán ez azzal magyarázható, hogy a kölcsönelemek szavai jobban felismerhetők a kommunikáció során. Egy-egy eset kivételével, minden válasz kölcsönelem, de előfordult olyan szó, mely számomra sem volt érhető. A példák között megtalálhatóak:

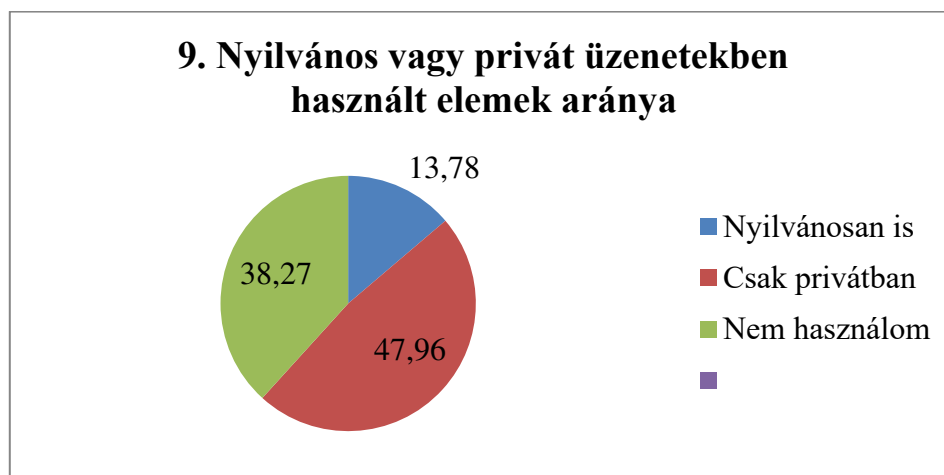
- hivatali ügyintézéshez kapcsolódó szavak: *nakaz, paszport, práva, ZNO, instrukció, online platform, atesztat, pápka, szilrada, szprávka, poveszka, zmina, zájáva, profszpilka, tábel, dovidka;*

- töltelékszavak: *tyipá, korocse, párdon, vopse, cool, OMG, LOL, klászno, fájno, ok;*
- köszönési formulák: *hello;*
- vulgáris vagy nem használandó kifejezések: *bljátý, dikk mán, dicsak;*
- dicséretet kifejező szavak: *dobre, mologyec;*
- étkezéssel, élelemmel kapcsolatos szavak: *bulocska, butélka, szok, szuhári, grecska, gorscsica, szosziszki, restaurant, csájnyik, zákuszka, várés, kuszocska;*
- különféle megnevezések: *pdruska, szuszidka, medszesztra, szesztra;*
- helyszínek megnevezései: *záprávka, meducsi, perejezd, poliklinika, patika;*
- közlekedéssel, közlekedési eszközökkel kapcsolatos szavak: *povorot, szvetafor, pricep, marsrutka, bagáznyik, aptecska, bordácski, targonca;*
- egyéb szavak, illetve kifejezések: *svábra, kurtka, nyerzsovójka, podtverdzensenyije, spricc, klejonka, májka, szitka, korobka, tumbocska.*

Néhány esetben előfordult, hogy az adatközlők hosszabb vagy rövidebb saját választ adtak: *Olyan, leginkább az ukrán nyelvből átvett szavakat, amelyeket Kárpátalján automatikusan használunk, pl: passzport, medszesztra stb.*

Megkérdeztem az adatközlőket, hogy használják-e nyilvános felületeken is a kölcsönszavakat, vagy csak privát üzenetekben. Ennél a kérdésnél csak egy választ lehetett megjelölni (nyilvánosan is, csak privátban, nem használom). Az összes válaszadó közül mindössze 196 személy adott feleletet. Az eredményeket a következő diagram szemlélteti:

A kérdőívet kitöltők 13,78%-a válaszolta azt, hogy nyilvános felületen is használja a kölcsönszavakat, szám szerint 27-en, csak privát üzenetben 47,96%-uk, ami 94 személyt jelent.

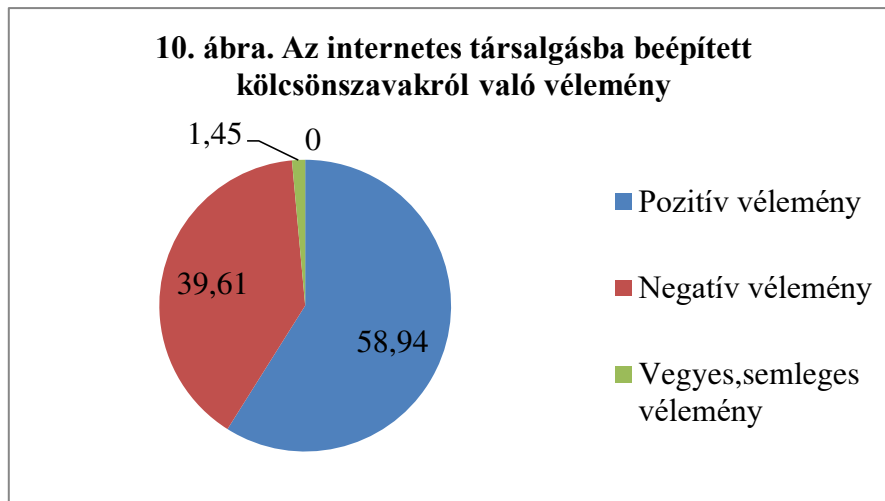
4.3.3. Az internetes kommunikációban használt nyelvjárási és kétnyelvűségi jelenségekhez fűződő attitűdök

A dolgozatomhoz szerkesztett kérdőívben feltett nyitott kérdésekre a válaszadók nagy többsége nem válaszolt, nem fűzött saját megjegyzést. Ennek okán célszerűnek láttam, hogy zárt kérdést tegyek fel a nyelvjárási és a kölcsönelemekhez fűződő jellemzőkre vonatkozóan. Ahhoz, hogy kicsit bővebb választ kapjak az adatközlőktől, a zárt kérdések lehetőségei között feltüntettem az Egyéb válaszlehetőséget. Reménykedtem abban, hogy így célravezetőbb lesz a kutatásom.

Első ízben egy általános kérdéssel indítottam: Volt-e már kellemetlen élményben része nyelvhasználata miatt? Ennél a kérdésnél több választ is megjelölhettek. A 209 adatközlő közül 208-an válaszoltak.

A kérdőívet kitöltők 44,7%-a válaszolt nemmel, ami szám szerint 93 személyt jelent, míg az „igen, élő beszédben” lehetőség esetében 108 személy, vagyis 51,9%-uk. A nyilvános platformon ért kellemetlen szituációt 12 személy, 5,8% jelölte. Az Egyéb kategóriába is érkezett válasz: *Ért, de nem volt vészes (0,5%); Ért kellemetlenségélő beszédben és nyilvános platformon is (0,5%)*.

„Zavarja-e Önt a kölcsönszavak használata a közösségi média felületein?” kérdésre 203 adatközlő válaszolt. A válaszlehetőségek közül csak egyet lehetett megjelölni (igen/nem). Az adatközlők 84,7%-a válaszolt nemmel, ami 172 személyt jelent. Az Igen választ mindössze 31 személy, vagyis 15,3%-uk jelölte. Ehhez kapcsolva tettem fel a következő kérdést, hogy Hogyan vélekedik az internetes társalgásba beépített és használt kölcsönszavakról? (pl.: bulocska). A válaszlehetőségek adottak voltak, melyek közül csak egyet lehetett megjelölni. Mindemellett feltüntettem az Egyéb opciót is, melyben saját véleményüket fogalmazhatták meg az adatközlők.

A 209 adatközlő közül 206-an válaszoltak erre a kérdésre. Meglepő volt számomra a kialakult végeredmény a válaszok alapján. A kérdőívet kitöltő személyek többsége pozitív véleménnyel van a kommunikációba beépített tájszavakról, 122 személy, ami 58,94 %-ot jelent. Természetesen vannak, akik negatívan vélekednek erről, 79 személy, ami 39,61%-ot tesz ki. Három válaszadó esetében negatívan vélekedik az internetes társalgásban előforduló kölcsönszavak használatáról. Két esetben a véleményük semleges a kölcsönszavak használatáról.

A szociolingvisztikában ezeknek a nyelvi elemeknek is teljes létjogosultságuk van, abban az esetben, ha megfelelő helyzetben alkalmazzák, amelyben a megnyilvánulónak semmilyen kára nem származik ezen elemek használatából (Beregszászi-Cserniczkó 2007: 60, Beregszászi 2012: 44, Kontra 2010: 19, Pocsai 2019:56).

A következő kérdéssel arra voltam kíváncsi, hogy előfordult-e a válaszadókkal, hogy egy posztot vagy üzenetet nem, vagy csak nehezen értett meg bizonyos kifejezések miatt. A válaszlehetőségek között szerepelt az Igen és a Nem. Ezek közül csak egy megjelölésére volt lehetőségük a válaszadóknak.

Az adatközlők 25,2%-a válaszolt igennel, ami 52 személyt jelent, míg nemmel 154-en, vagyis 74,8%-uk. Nem kaptam választ 3 esetben.

A következő kérdésemben arra kértem az adatközlőket, hogy fejtsek ki ennek okát. Sok esetben hivatkoztak az ukrán nyelvben előforduló dialektusok sokféleségére: „*A kárpátaljai ukránok nagy része, olyan szavakat használ, amit Ukrajna más vidékein élő ukránok sem értenek meg. Ha valaki tanulja az ukrán nyelvet, de a hétköznapiakban nem alkalmazza rendszeresen (vagy még ha igen, akkor is) annak ezek a szavak teljesen érthetetlenek!*”, „*Olyan személyek magyarul írnak akik anyanyelve nem magyar, nem használnak ragokat,*

nehézkés megérteni.”, „Olyan hegyi dialektusban mondta a néni, amit még én sem értettem. Pedig jól beszélek ruszinul.”.

Előfordult olyan válasz is, melyben csak a nyelvjárási elemek alkalmazása nehezítette meg a szöveg megértését: *„Más településeken más szavakat használnak. Ha a saját településemen nem használatos szavakat olvasok, akkor azt nem értem.”, „Sok embernek más a szava járása és emiatt nehezebben lehet megérteni a számunkra új, nem sokszor hallott szavakat”, „Az ok az, hogy Kárpátalján is többféle dialektust használnak az emberek.”, „Egyszerűen olyan szavakat tartalmazott amit nem hallottam vagy nem használunk”.*

Egy esetben nemcsak a dialektusra hivatkozott a válaszadó, hanem a helyesírás nagymértékű hiányára is, mely miatt nehézkes volt az adott poszt vagy üzenet megértése: *„Inkább csak a helyesírás nagymértékű hiánya miatt, vagy olyan nyelvjárási kifejezések, amiket én nem használok és nem értek”.*

Külön kérdésként tettem fel az adatközlőknek, hogy helyénvalónak tartják-e a kölcsönszavak/nyelvjárási elemek használatát a közösségi média felületein. Az adatközlők 31,7%-a válaszolt igennel, míg 18%-uk nemmel. A legtöbb válaszadó a Néha válaszlehetőség mellett döntött, ami százalékban 50,2%-ot jelent. Négy esetben nem jelöltek meg semmilyen lehetőséget. Szemmel látható, hogy az adatközlők többsége nem ítéli meg negatívként a nyelvjárási elemek használatát a közösségi média felületein. Ehhez hasonló kérdésben a kölcsönszavak használatát a közösségi média felületein vizsgáltam. Ebben az esetben is a három válaszlehetőség közül (igen, nem, néha) csak egy megjelölésre volt lehetőség. Az eredmények hasonlóak lettek az előző kérdés eredményeihez. 59 személy válaszolt igennel, ami 28,6%-ot jelent. A nemmel válaszolók száma 41 személy, ami 19,9%-ot tesz ki. A legnagyobb arányban azok voltak, akik a Néha válaszlehetőséget jelölték, szám szerint 106 személy, ami 51,5%-ot jelent. Összegezve az adatokat és a személyes véleményeket, elmondható, hogy az adatközlők nagy része pozitívan viszonyul a nyelvjárási és kölcsönelemek használatát a média nyilvános felületein, illetve a kommunikációban. A nagy többség tisztában van azzal a ténnyel, hogy mikor alkalmazható ezen szavak és elemek.

4.4. A vizsgált csoport nyelvhasználati szokásai az interneten

Az internetes kommunikáció legfőképp írásbeli műfajnak számít. Ami a legjobban jellemzi az internetes nyelvhasználatot az az, hogy keverednek benne az írásbeli, illetve a szóbeli kommunikációra jellemző ismérvek.

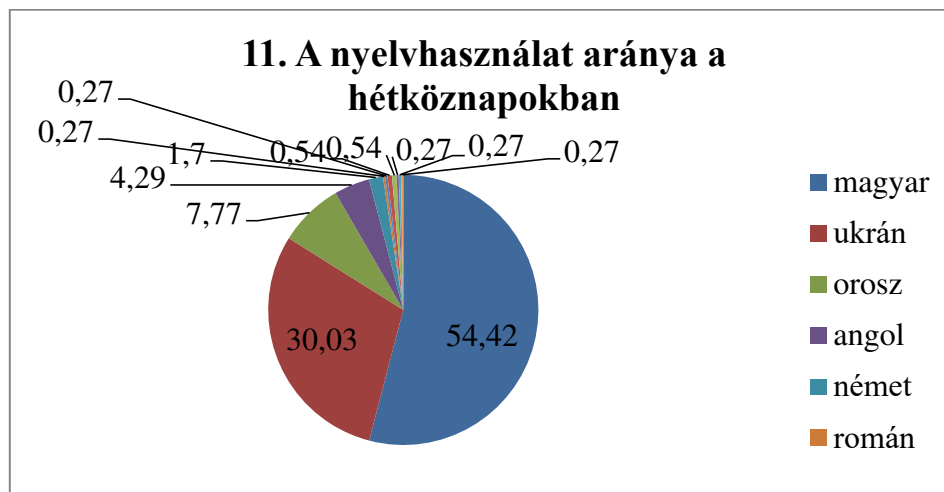
Az írásbeli műfaj bizonyos standard normákat követ, de ezek már nem követhetők az internetes kommunikáció során. Ami talán az egyik legnagyobb előnye az internetes

kommunikációnak, hogy igyekszik minél gyorsabban eljuttatni az üzenetet. Talán ez azzal magyarázható, hogy a szóbeli beszéd gyorsaságát igyekeznek biztosítani az internetes kommunikáció során. Ahhoz, hogy ezek kellőképp megvalósuljanak, rövidítéseket és különféle elemeket alkalmaznak. Ezek mellett már a helyesírásban megkövetelt szabályok elhagyása is jellemző az internetes kapcsolattartásban. (Veszelski 2015, n.o.)

4.4.1. Az internetes kommunikáció során használt nyelvekre és beszédpartnerekre vonatkozó adatok

Bármilyen nyelvi kommunikáció során a beszédpartnernek elsősorban azt kell eldöntenie, hogy milyen nyelven szólal meg. Természetesen ez több tényezőtől is függ: beszédpartnertől, beszédhelyzettől, a beszéd témájától.

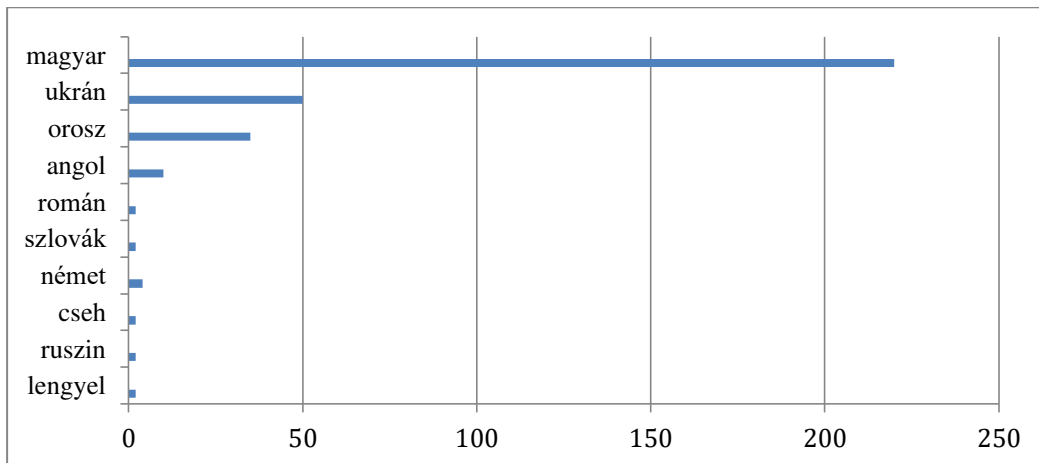
A kérdőívet kitöltő személyeknek feltettem egy olyan kérdést, hogy hány nyelvet használnak a hétköznapi kommunikáció során. Ebben az esetben is, több választ lehetett megjelölni, így a következő eredményeket kaptam:

A válaszadók 98,1%-a jelölte meg a magyar nyelvet, mint az egyik leggyakrabban használt kommunikációs nyelvet. Az ukrán nyelvet kevesebben jelölték, 54,42%, ettől jóval kisebb arányban az oroszot 14%. Az orosz nyelv használatától körülbelül feleannyian jelölték meg az angolt 7,77%. Az adatközlők mindössze 1,9%-a választotta a németet, ami személy szerint 4 ember. A lengyel és a cseh nyelvet 2 egyén jelölte, ami 1-1%-ot tesz ki. Ezek mellett a román, szlovák, holland, francia és a ruszin nyelveket választották, ami 0,5-0,5%-ot jelent.

Ennek a sok különféle nyelvnek a használata, alkalmazása magyarázható a munkahellyel. A jelenlegi munkás közösség nagyobb része külföldön dolgozik, így a mindennapi nyelvhasználatuk részévé válnak a nyugati nyelvek.

12. ábra. Milyen nyelveket használ a családban?

Ahhoz, hogy vizsgálatom még behatóbb legyen, feltettem azt a kérdést, hogy otthon, a családtagjaikkal milyen nyelven beszélnek. A válaszlehetőségek közül az adatközlő több nyelvet is megjelölhetett. A válaszadók 98,6%-a jelölte a magyar nyelvet, míg lényegesen kevesebben, szám szerint 50-en (23,9%) az ukránt. A családon belüli kommunikációra vonatkozó kérdésnél az orosz nyelvet 17,2%-a választotta, de előfordult az angol is 2,9% arányban.

A német nyelvet összesen ketten jelölték (1%), emellett a román, szlovák, cseh, ruszin és lengyel nyelveket csak 1-1 esetben, ami 0,5-0,5%-ot jelent.

A kérdőív kérdései között felettem egy olyat, hogy Milyen nyelven szokott kommunikálni az interneten? (chat, e-mail, komment stb). Több nyelv megjelölésére is lehetőségük volt az adatközlőknek, illetve az Egyéb kategóriába a saját válaszaikat is feltüntethették.

A 209 adatközlő 100%-a kommunikál az interneten keresztül magyar nyelven. Ezzel szemben az ukrán nyelvet csak 33,5% használja, ami szám szerint 70 személyt jelent. Az angol és orosz nyelvek arányát tekintve nem nagy a különbség: az előbbit 12% (25 személy), az utóbbit 9,1% (19 személy) alkalmazza. A válaszlehetőségek között szerepelt a német és lengyel, melyet egyforma arányban 1,4% jelölt, illetve a román és szlovák, melyet csak 0,4% tesz ki. Az Egyéb kategóriában feltüntették a cseh (0,5%), a francia (0,5%) és a ruszin nyelvet is (0,5%). A válaszadóknak lehetőségük volt több válaszlehetőség közül kiválasztaniuk, hogy kikkel kommunikálnak a közösségi média felületei keresztül a legtöbbit. A legtöbben a családtagokat (79,9%) és a barátokat jelölték (77,5%). A két lehetőség között a különbség igen elenyésző. Sokan tanulnak vagy dolgoznak a más országokban, így a kapcsolattartáshoz az internetes felületeket használják.

A család és barátok után a legtöbben a párjukkal kommunikálnak a közösségi média felületei keresztül, személy szerint 88 személy, a 42,1%-ot tesz ki. A rokonokkal, illetve munkatársakkal választ megjelölők közötti arány igen kicsi: az előbbi 78 személy (37,3%), míg az utóbbit 72 (34,4%) jelölte. Ennél a kérdésnél is lehetett az Egyéb kategóriába saját választ adni. Ide kerültek olyanok, mint: tanítványok (0,5%), ismerősök (0,5%) és évfolyamtársak (0,5%). Az arányokat tekintve elmondható, hogy Kovács-Krajcsi-Pléh munkájában megfogalmazottak támaszthatóak csak alá. Szerintük „minél személyesebb egy adott szituáció, annál inkább előtérbe kerül a közvetlen emberi érintkezés” (Kovács-Krajcsi-Pléh 2002: 182), ami azt jelenti, hogy háttérbe szorul az internetes kommunikáció. (Pocsai 2019:35)

A fenti kérdésből kiderült, hogy milyen személyekkel állnak állandó kommunikációs kapcsolatban az adatközlők. Épp ezért következő kérdésemben arra voltam kíváncsi, hogy változott-e az üzenet beszédstílusa a beszédpartnertől függően. Az adatközlők 72,9%-a válaszolta azt, hogy üzeneteik nyelvi formája igenis függ a beszéd partnerétől. Ezzel szemben 27,1%-a mondta azt, hogy nem befolyásolja az üzenetek megformáltságát a beszélőpartner személye.

4.4.2. A közösségi média felületein használt nyelvekre vonatkozó adatok

Ahhoz, hogy átfogóbb képek kapjak a nyelvjárási- és a kétnyelvűségi jelenségekhez való viszonyulásról a közösségi média nyilvános felületein, a következő kérdésemben arra voltam kíváncsi, hogy milyen nyelvű adást néz általában a televízióban. Ebben az esetben is a válaszadóknak lehetőségük volt több nyelvet is megjelölni, illetve az Egyéb kategóriában feltüntetni a neki megfelelőt. A 209 adatközlő 95,7%-a jelölte meg a magyar nyelvet, míg ezzel szemben 14,4%-a az ukránt. Az orosz és az angol nyelv arányait tekintve kevesebb a köztük lévő különbség: orosz nyelven 6,7%, míg angol nyelven 8,6%. Az Egyéb kategóriába került egy személy jóvoltából a cseh nyelv (0,5%). Egy személy esetében a következő választ adta: *Nem nézek televíziót*. Véleményem szerint a mai világban ez igen ritkának minősül, hogy egy ember ne nézzen tévét.

A következő kérdésem szoros összefüggésben van az előzővel, mely szerint Milyen nyelvű rádióadást hallgat általában? Ennél a kérdésnél kicsit változtak az eredmények. Természetesen ebben az esetben is több választ lehetett megjelölni. A rádióhallgatás esetében a 209 adatközlőből 190-en hallgatnak magyar nyelvű rádióadást, ami 91,3%-ot tesz ki. Ezzel szemben az előző kérdés százalékarányát tekintve, itt az ukrán nyelvű adókat 60 személy vagyis 28,8%-uk hallgatja. Ennél a kérdésnél is az orosz, illetve az angol nyelvű rádióadások

arányait tekintve a különbség csekély: orosz 4,8%, angol 3,4%. Érdekes kiemelni, hogy itt már megjelent válaszként a szlovák nyelvű adók hallgatása 3 válaszadó esetében, ami 1,4%-ot tesz ki. A német, román és holland nyelvű adókat csak 1-1 esetben választották (0,5%). Két adatközlő esetében az előbbihez hasonlóan azt a választ adták: *Nem hallgatok rádiót* (1%). Egy adatközlő nem válaszolt erre a kérdésre.

A nézés, hallgatás mellett nem maradhat ki az olvasás sem. Így feltettem azt a kérdést, hogy leggyakrabban milyen nyelvű cikkeket olvasnak az adatközlők a neten. Mint az előző két kérdés esetében, itt is több válaszlehetőség megjelölése adott volt.

Az eddigi adatokat összehasonlítva elmondható, hogy az internetes cikkek olvasását tekintve a legtöbben magyar nyelvű oldalakat olvasnak, szám szerint 203 személy, ami 97,6%-ot tesz ki. Az ukrán nyelvű cikkeket csaknem kevesebb, mint fele 44,7%-a. Ennél a kérdésnél az orosz és az angol nyelv különbségének aránya az eddig legkisebb: orosz nyelvű 33 személy látogat, ami 15,9%-ot jelent, míg angol nyelvűt 32 személy, vagyis 15,4%.

Német nyelvű cikkeket 1,4%, lengyel nyelvűt 1% és román, illetve szlovák mindössze 0,5-0,5% jelölt. Egyetlen egy esetben az Egyéb kategóriába került a francia nyelvű cikkek olvasása, ami 0,5%-ot tesz ki. A 209 adatközlő közül egy nem válaszolt.

A fenti három kérdés szorosan összekapcsolódik. Az eredményeket tekintve elmondható, hogy a négy leggyakoribb nyelv, amely sok esetben megjelölést kapott: a magyar, az ukrán, az orosz, az angol. Ezt a négy nyelvet és a kérdéseket kiragadva a következő konzekvencia vonható le:

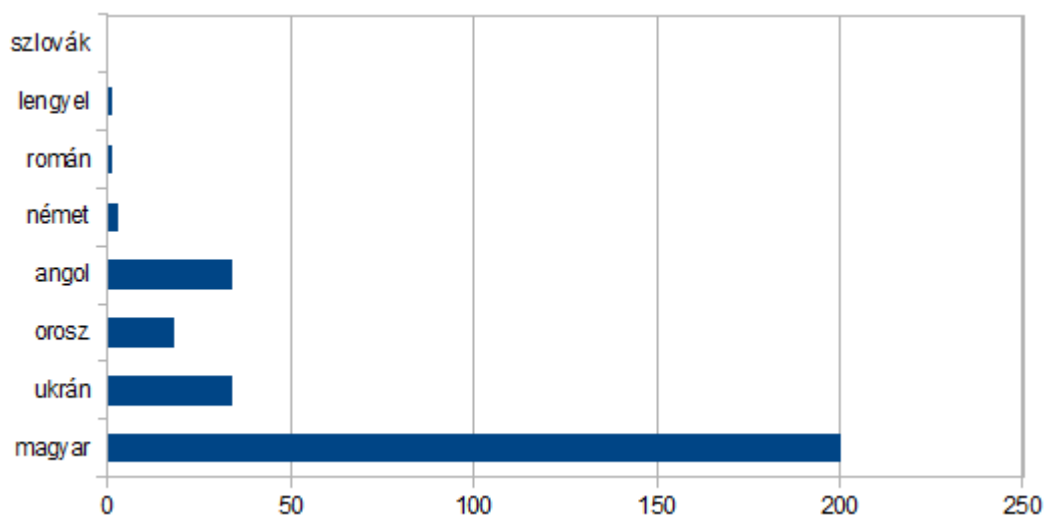
	Milyen nyelvű adást néz?	Milyen nyelvű rádiót hallgat?	Milyen nyelvű cikket olvas?
Magyar	200 (95,7%)	190 (91,3%)	203 (97,6%)
Ukrán	30 (14,4%)	60 (28,8%)	93 (44,7%)
Orosz	14 (6,7%)	10(4,8%)	33 (15,9%)
Angol	18 (8,6%)	7 (3,7%)	32 (15,4%)

3. táblázat.

A különböző nyelven íródott cikkek olvasása mellett az adatközlőknek válaszolniuk kellett arra a kérdésre, hogy milyen nyelvű oldalakon böngésznek a legszívesebben. Itt is több válaszlehetőség volt adott személyenként. A böngészés során látogatott oldalak nyelvezete összefügghet az adott egyén anyanyelvével. Sok esetben (zene- vagy filmletöltés) nem elsődleges szempont az kedvelt oldal nyelvezete. A kérdésre a következő eredményeket kaptam:

12. ábra. Milyen nyelvű oldalakon böngész a legszívesebben?

Az adatközlők 95,7%-a szívesen böngész magyar nyelvű oldalakon. Ukrán és angol nyelvű oldalak felkeresésének arányát tekintve teljesen egyforma: 16,3-16,3%. Ezzel szemben az orosz oldalakat látogatók száma mindössze 18 személy, ami 8,6%-ot jelent. Német nyelvű oldalakat szintén 3 személy jelölt, az előző kérdésekhez hasonlóan, ami 1,4%. Emellett csupán 1-1 személy választotta a román (0,5%), illetve a lengyel nyelvű oldalakat (0,5%).

4.5. Az internetes kommunikáció verbális kommunikációra gyakorolt hatása az adatközlők véleménye szerint

Veszelszki szerint a csetnyelvben kialakult és használt kifejezések hatással vannak a spontán beszédre (Veszelszki 2017: 222). Mindemellett nemcsak a verbális kommunikációra van hatással, hanem az írott vagy nyomtatott szövegekre is (Veszelszki 2017). Ő digilektusoknak nevezi ezeket.

Kérdőívem utolsó kérdésével azt szerettem volna megtudni az adatközlőktől, hogy szerintük a nyelvjárási és kölcsönelemek használata az internetes kommunikáció során inkább pozitív vagy negatív hatással vannak a nyelvhasználatra. Az adatközlőkből 116-an válaszoltak, ebből 51 személy pozitívan, 28 személy negatívan és 33 személy semlegesén vélekedik a média felületeken használt nyelvjárási és kölcsönszavak kapcsán.

A következő válaszadók pozitívan vélekednek ezen szavak és elemek használatáról: „Inkább pozitív.”, „Szerintem pozitív, mert még tanulhatunk is belőle”, „Szerintem mindenképp pozitív.”, “Szerintem semmi baj nincs a nyelvjárási kölcsönelemekkel. En személy szerint max. szűk csakádon belül hasznalom, de ertem és szeretem őket. Naggyából be lehet lőni így ki jonnán jött. Szerintem inkább pozitív hatasa van.”, “Szerintem a nyelvjárási és kölcsönelemek használata az internetes kommunikáció során inkább pozitív, mivel így

senkinek sem kell úgy beszélnie vagy írnia ahogy az a megszokása ellen lenne.”, “Pozitív, színesebb teszi a beszélgetést, és szinte lehetetlen elkerülni őket.”, “Véleményem szerint pozitív, mivel a sajátunk.”, “Szerintem pozitív.”, “Pozitív szerintem, így jobban megértjük egymást, mivel ezt szoktuk meg.”, “Szerintem hasznos. Mindig jó újat tanulni, megjegyezni, továbbadni.”, “Mindenképpen pozitív, ahogy az előbeszédben is az. Színesíti a nyelvet, valamint a lokális identitást is kifejezi.”, “Szerintem színesebb, érdekesebb így a társalgás”, “Szerintem pozitív hatással van a nyelvhasználatra, mivel színesebbé és gazdagabb teszi a kommunikációt és ezáltal megismerjük más emberek nyelvjárási elemeit, beszédstílusát.”, “Sztem mindenképp pozitív viszont igyekeznünk kell megfigyelni azt is hogy kivel beszélgetünk és, hogy a beszéd partnerünk is érti, hogy miről is van szó”, “Szerintem pozitív, színesebb tőle a társaság, néha jót lehet nevetni egymáson.”, “Nem hinném, hogy negatívan befolyásolja. Sok szót vettünk át más népektől a régi időkben is.”, “Szerintem pozitív hát van.”, “Szerintem pozitív, □”, “Pozitív hatásai vannak”, “A nyelvjárási elemek és kölcsönzavak használata jelen van mindennapi életünkben, ha ezek a közösségi oldalakon is megjelennek nyelvünk színességét mutatják. Véleményem szerint semmi probléma nincs ezek használatával, az adott személy pedig el tudja dönteni, hogy a nyelvünkben használt változatok közül személy szerint melyiket részesíti előnyben.”, “Mindenképpen pozitív hatása van, mivel sokféle nemzetiségű ember él illetve megfordult térségünkben, így könnyebben megerthetővé válik a kommunikáció a különböző nyelvjárásu emberek számára.”, “Színesíti a társalgást, ha valaki nem érti megkérdezi”, “Nem érzem negatívnak. A kölcsön szavak használatával kicsit tanulunk egy másik nyelv szavaiból. Ha én valakitől hallok egy szót amit be épít a mondatban és nem értem mit is jelent, akkor megkérdem a szó jelentését és már tanultam egy új szót egy másik nyelvből. □”, “Véleményem szerint a nyelvjárási és kölcsönelemek pozitív hatással vannak a nyelvhasználatra.”, “Pozitív, mivel színesebbé tesz az adott nyelvet, több idegen szót tanulhatnak meg általa az emberek”, “Szerintem pozitív. Mindenki úgy beszél, ahogyan szülőfalujában megtanulta.”, “Pozitív hatással van. Egyesek számára érdekes, újszerű, valamint tanulhatnak is belőle.”, “Véleményem szerint a nyelvjárási és kölcsönelemek használata színesebbé és tartalmasabbá tesz a társalgást. Így szerintem mindenképp pozitív hatással vannak a nyelvhasználatra, főleg itt Kárpátalján, ahol sok nemzet, kultúra él együtt.”, “Pozitív”, „Mindenképpen pozitív. Szerintem szint visz a mondanivalónkba és akár viccesebb lesz tőle.”, “Nem feltétlenül rossz a hatása. Az anyanyelvén megszólaló ember nem használ helytelenül szavakat, mivel ő azt a nyelvet tanulta szüleitől, nagyszüleitől, neki az az öröksége. Az hogy valamelyest eltér a sztandard nyelvhasználatától nem jelenti hogy rossz.”,

“Szerintem pozitív hatással van a kölcsönzavak és a nyelvjárási elemek használata az internetes kommunikációban. Egyrészt érdekes, másrészt meg büszkeség és kincs számunkra, kétnyelvűek, vagyis kárpátaljai magyarok számára.”, *“Szerintem nincsen negatív hatással, mivel nekünk Kárpátaljai magyaroknak akik Ukrajnában élünk ez már így természetes. Az én véleményem szerint.”*, *“Véleményem szerint pozitív, mivel bővítheti ismereteinket.”*, *“Szerintem pozitív. Megérthető számunkra.”*, *“Véleményem szerint az internetes kommunikáció kötetlenségéhez nagyon is illeszkednek ezek a kifejezések. Hiszen bár írásban történik, az élő nyelvhasználathoz igazodik.”*, *“ Szerintem pozitív hatása van. Így többen bővíthetik ezáltal szókincsüket”*, *“Szerintem pozitív hatással van.”*, *“Szerintem nincs negatív hatással, főleg olyan emberek körében, akiknek hasonló a nyelvhasználata, könnyebb a megértés.”*, *“Úgy gondolom pozitív olyan tekintetben, hogy legalább fennmaradnak, viszont egy hivatalos üzenetben mint egy e-mailben pl. semmiképp nem helyénvaló a kölcsönzavak ill a nyelvjárási elemek használata. Esetenként természetesen nem zavaró, sőt, Kárpátalján jobban megértik egymást sokszor ha kölcsönzavakat használnak és nyelvjárásban -beszélnek az internetes kommunikációban is. Viszont ezek használata úgy gondolom, csak barátokkal, családtagokkal, rokonokkal helyénvaló.”*, *“Szerintem pozitív mert lehet tanulni belőle és hasznos lehet.”*, *“Ezek szavak által is bővül a passzív és az aktív szókincsem egyaránt. Ami egyáltalán nem baj, hanem hasznos”*.

Lényegesen kevesebb arányban vélekednek negatív hatásként a nyelvjárási és kölcsönzavak használatát, de hogy miért vélekednek így a következő válaszok indokolják meg: *„Véleményem szerint nincs pozitív hatással a nyelvhasználatra.”*, *„Az a baj hogy negatív hatással van, mert megszokjuk. Saját bőrömmön tapasztaltam, hogy ezeket a szavakat használva, amikor kikerültem Magyarországra tanulni, ott sajnos sokat gúnyolódtak rajtam.”*, *„Általában negatív hatással van, mert mások megszölgják vagy kijavítják azt a személyt, aki kölcsönzavakat használ, ezzel megsértve a másikat. Tehát nem toleránsak az emberek, de vannak kivételek.”*, *„Torzítja a szép magyar nyelvünket.”*, *„Inkább negatív hatással van. Véleményem szerint, ha a nyelvek keverednek, akkor az adott nyelvek torzulnak és kialakul egy harmadik. Szóval, aki magyarul beszél, az beszéljen magyarul, aki ukránul, az ukránul, DE lehetnek kivételek, hiszen azok mindig vannak. :)”*, *„Mindkettő-megszoktuk, használjuk, de helytelen”*, *„Nem szeretem az idegen szavakat a magyar nyelvben. Elég gazdag az anyanyelvünk ahhoz, hogy ezeket pótolni tudjuk.”*,

“A magyar nyelv szempontjából mindenképpen negatív hatással bírnak hosszútávon. A minőségi beszéd feledésbemerülését sürgetik.”, *“Fontosnak tartom gyönyörű anyanyelvünk ápolását, nem szeretem az idegen szavak használatát ”*, *“A kölcsönzavak zavarnak. Minden*

szónak van magyar megfelelője és inkább azt kell használni! Tisztelni kell az anyanyelvünket!”, “Negatív, mert szűkíti a szókincsünket, lassítja a gondolkodásunkat.”, “Inkább használjuk a tiszta magyar nyelvet.”, “Negatív! Minden nyelvet irodalmi szinten tudunk csak megfelelően hasznosítani, úgy az anyanyelvünket, mint a tanult nyelveket is.”, “Negatíván ”, “Negatív”, “Negatív hatással van a kölcsönszavak használata, mivel sokan nem értik azok jelentését. A nyelvjárás ízessé teszi a nyelvhasználatot, így pozitív hatással bír.”, “Kifejezetten zavar, ha az ukrán nyelvet használják nyelvjárásban (sztrabicsó pl) nagyon parasztos és olykor érthetetlen. A magyar nyelvben így van a mutassa, lássa, föl típusú szavaknál, bántja a fülem.”, “Negatív hatással azért van, mert át veszünk pár idegen szavakat, ami nem feltétlenül képezi a magyar nyelv szépségét.”, “Szerintem mindenképp negatív, de nem megvetendő.”, “Aki jól beszél az anyanyelvén, jól ki tudja magát fejezni, annak nem lesz kárára, az jól használja ezeket. Aki meg még az anyanyelvén sem tud rendesen, annak meg ugyis mindegy.”, “Negatív!”, “Úgy vélem, hogy a kölcsönszavak inkább negatív hatással bírnak, mivel észrevétlenül bekúsznak a mindennapi kommunikációba, azután állandósulnak a nyelvhasználat során csorbítva ezzel ékes, édes anyanyelvünket. A nyelvjárások tekintetében más a véleményem, azok számomra értéket képviselnek. Igaz, az internetes kommunikációban nem feltétlenül látom a helyüket.”, “Szerintem nem túl jó, mert elferdíti szép magyar nyelvünket.”, “ A nyelvjárási és kölcsönelemek használata talán a fiatalabb korosztályra van negatív hatással, hiszen az ő nyelvezetük alapból is tele van idegen nyelvekből vett szavakkal valamint szlengekkel.”, “Hát nem mondhatnám hogy jó hatással van rá, mert egy idő után megszokott lesz”, “Szerintem mindenképp negatív, mivel ezáltal nem fejlesztjük a nyelvhasználati készségünket, sőt torzítjuk a már meglévőt”.

Az adatközlők nagy része kezeli semlegesen a kölcsönszavak és nyelvjárási elemek használatát a média felületein: „Néha -pozitív, néha negatív”, „Úgy gondolom mindenki döntse el magának, nem szükséges erről különösebb véleményt alkotni, mindenki úgy írjon/beszélgessen, ahogy jónak gondolja! Bulocska-e vagy zsemle? Pont mindegy ha éhes vagyok, de valójában ha belegondol az ember, ukránban nincs "zsemle", Magyarországon pedig nincs "bulocska!"”, „Nem tudom azt sem mondani, hogy pozitív, sem azt, hogy negatív. Hozzáállás kérdése, attól függ, milyen szemszögből nézzük a dolgot.”, „Helyzettől, személytől és tartalomtól függően néha akár helyénvaló is lehet.”, “Mi észre sem vesszük, hogy kölcsönszavakat használunk csak akkor tudatosan bennünk ha Magyarországon nem értik, hogy mit mondunk.”, “Úgy vélem, hogy elfogadható és semmiképpen nem elítélendő. Néha megkönnyíti a megértést (pl. árucikk esetében), értékessé és sajátossá teszi a kárpátaljai magyar nyelvváltozatot.”, “Nem gondolom, hogy lenne egyáltalán hatása. Nem szívesen

keverném össze a nyelvjárási elemeket a kölcsönelemekkel. A nyelvjárás érték, hagyomány. A kölcsönelem pedig pillanatnyi beszédhelyzetben nem helyes, nem magyar kifejezés. Néha elfogadható, de inkább használjuk a szép, magyar kifejezéseket.”, “Semleges, de ezek az elemek sokat elárulnak a nyelvhasználóról. Ha szándékos, ill. stilizáló szándékú, akkor van helye a kölcsönszavak beszúrásának.”, “Lényegében nincs rossz hatással, ha jól bánunk vele, helyénvalóan, inkább privát beszélgetésekben.”, “Ez egyén függő. Vannak, akik leragadnak ezen a szinten, de a többség szórakozásból használja a kölcsönszavakat.”, “A magyar nyelv a legszebb nyelv, nem kellene eltorzítani némi nem jól kiejtett szóval, szerintem. De engem nem zavar.”, “Talán igen, talán nem, mindig is volt hatással a nyelvjárás a beszédünkre”, “Szerintem 50\50 negatív is pozitív is”, “Privát beszélgetésekben szerintem nyugodtan lehet használni nyelvjárási-, vagy akár kölcsönelemeket, de a több embernek szóló megnyilvánulásban szerintem elfogadhatatlan.”, „Szerintem ez annyira nem jelent problémát.”, “Lehet pozitív és negatív hatása egyaránt.”, “Amíg csupán két ember egymás között használja a kölcsönelemeket nincs gond. Viszont ha már médiában, interneten jelenik meg, az szerintem torzítja a nyelvet”, “Se nem negatív, se nem pozitív. Az a lényeg, hogy az emberek megértsék egymást. Nem számít, hogy bulacska, vagy zsömle...”, “Szerintem attól, hogy valaki(k) így használják anyanyelvüket nem lesz negatív hatással a nyelvhasználatra, itt élünk, ez részünk. Amíg ezt az adott közösség megérti, s meg akarja érteni addig nem lehet negatív hatása. Természetesen fontos az anyanyelv helyes ismerete is. Mindemellett viszont fontosnak tartom, hogy ezeket az elemeket csak ott és akkor használja, ahol ez egy olyan csoportban történik, ahol mindenki pl kárpátaljai, de ha már van olyan személy is a célközönség között, aki valószínűleg nem értheti a kommunikáció minden szavát (pl anyaországi magyar), akkor természetesen nem illik az ilyen kölcsönelemek használata.”, “Hivatalos kommunikációban negatív, ott az irodalmi nyelv használatra kell törekedni, viszont magánbeszélgetésekben pozitív, ugyanis azonos nyelvjárást beszélő emberek könnyebben megértik egymást.”, “Általában van pozitív része is és van negatív része. Én például használom hogy a gyerekek tanulják ezeket a nyelvjárásokat.”, “A leírt dologtól függ, hogy milyen szavakat használunk egy írásban. Lehet egy erre irányuló fogalmazás, téma, ahol eleve kell is használnunk az ilyen szavakat. Egy hivatalos levél vagy társalgás során pedig nem.”, “Szerintem itt Kárpátalján semleges, ha Magyarországon vagyunk van inkább negatív hatással mivel nem igazán tudjuk magunkat ott megérttetni”, “Felnőttekre szerintem nincs hatással, de a gyerekekre lehet negatív visszacsapódása, mivel első lépésként helyesen, választékosan kell megtanulniuk kommunikálni.”, “Az internetes kommunikáció során inkább az irodalmi nyelvet használjuk, mint a nyelvjárást és kölcsönelemeket.”, “Egymás megértés

érdekében elfogadható , mi így beszélünk minden nap, itt bulacska van nem zsömle, kolbász van nem felvágott és még sorolhtnám.....Itthon nincs belőle probléma”, A régió ahol élek többnemzetiségű, sok kölcsönszót használok főleg baráti társaságba. “Az internetes, leírt, kommunikációban az ilyen szavakat idézőjelbe teszem, mintha kiemelném, hogy nem "helyes" magyar szó.”, “Véleményem szerint ez megoszló. Nem gondolom,hogy a nyelvjárási szavak használata negatív hatással lenne a kommunikációra. A kölcsön elemek alkalmazását talán érdekesebb lenne mellőzni.”.

Az adatközlők válaszait, érveit áttekintve levonható a következtetés, hogy a nagy többség vélekedik pozitívan a kölcsönszavak és nyelvjárási elemek használatáról a média különböző területein.

ÖSSZEGZÉS

Dolgozatomban a kárpátaljai magyarság internetes nyelvhasználatát, illetve a hozzájuk kapcsolódó szokásokat vizsgáltam. Munkám eredményeképp 209 adatközlő segítségével keresztül megismerhettem internetezési szokásaikat, az internetes kommunikáció során használt nyelvezetüket. Ezen kívül betekintést kaphattunk az adatközlők interneten használt regionális jellemzőiről, ezen belül a nyelvjárási- és a kétnyelvűségi jelenségekhez való viszonyulásukról a közösségi média nyilvános felületein. Egy kitöltött kérdőív példánya pedig a mellékletben szerepel. A válaszok összesítése alapján, elmondható, hogy:

- A kérdőívet kitöltők többsége 2-3 órát használja az internetet, de válaszaik alapján 1 órát és attól kevesebb időt töltenek különböző közösségi oldalakon;
- Az adatközlők 100%-a használja a magyar nyelvet kommunikációja során az interneten, ezt a nyelvet részesítik előnyben;
- Nagy teret hódított kommunikációs módként a telefonhívás és a chat, ezzel szemben a posta levél és az SMS már kevésbé használatos az adatközlők körében;
- A válaszadók a közösségi média felületein keresztül a legtöbb esetben a családtagjaikkal és a barátaikkal kommunikálnak, illetve beszédstílusuk függ a beszédpartnertől
- A válaszok alapján a legnagyobb arányban magyar nyelven néznek televíziót, hallgatnak rádióadót, illetve olvasnak cikkeket, böngésznek oldalakon;
- A kérdőívet kitöltők felének már volt kellemetlen élménye nyelvhasználata miatt, de ez nem írásbeli kommunikáció során, hanem élő beszéd közben;
- Az interneten történő kommunikáció során 64 személy válaszol igennel a kölcsönszavak használatával kapcsolatosan, 91 személy nemmel, míg 52 személy csak néha alkalmaz hasonlókat. A kölcsönszavakat a válaszadók legnagyobb része csak privát üzenetekben használja;
- Saját elmondásuk szerint az adatközlők 63,3%-a használ kommunikációja során nyelvjárási elemeket, amelyek csak saját lakóhelyére vagy Kárpátaljára jellemzőek;
- Az kérdőívet kitöltők több mint felének nem okozott gondot a nyelvjárási elemek használata a kommunikáció során;
- Az internetes társalgásba beépített és használt kölcsönszavak aránya egyforma azok véleménye alapján, akik szerint így a társalgás könnyebb azok között, akik kétnyelvűek (65 személy), illetve azok véleménye alapján, akik szerint ez nem jó, de az egyszerűség kedvéért néha elmegy (65 személy), és 57 személy állítja, hogy színesebb tőle a nyelv;

- A válaszadók véleménye és tapasztalataik alapján előfordult kis arányban, hogy nem értettek bizonyos üzeneteket a nehézkes kifejezés miatt. Ezt azzal magyarázta többségük, hogy településükön az adott kifejezés nem használatos, így nem érthető. Más esetben olyan válasz is előfordult, hogy a a kárpátaljai dialektus skálája igen széles. De volt, aki választát a helyesírás elhanyagolásával indokolta;
- A kérdőívet kitöltő személyek véleménye szerint csak néha helyénvaló a nyelvjárási, illetve a kölcsönszavak használata a közösségi média felületein;
- A válaszadók véleménye a nyelvjárási és kölcsönszavak alkalmazása az internetes kommunikáció kapcsán igen megosztóak. Nagyon sokan vélik ezt negatív hatásnak, de majdnem annyian vélekednek erről pozitívan is.

Levonható a következtetés, hogy az emberek a felgyorsult internetes adatforgalom és a rohanó világ ellenére, igyekeznek a kommunikációs szabályoknak megfelelni a beszéd szóbeli vagy írásbeli módja során. Mindemellett a válaszadók többségének anyanyelve a magyar nyelv, melyhez társulnak különféle nyelvjárási elemek, melyeket nem ítélnék meg negatívan. Csupán esetenként okoznak fennakadást a kölcsönszavak használata a média különböző felületein. Véleményem szerint a dolgozatomban megemlített nyelvi elemekkel könnyen együtt tudunk élni a média és a közösségi oldalak felületein továbbra is.

РЕЗЮМЕ

У своїй роботі я досліджувала використання мови в соціальних мережах Інтернету угорцями Закарпаття та пов'язані з ними звичаї. В результаті своєї роботи я впізнала їхні звички в Інтернеті та мову, що використовують в Інтернеті, за допомогою 209 інформаторів. Крім того, ми змогли отримати уявлення про регіональні особливості, що використовуються в Інтернеті, включаючи їхнє ставлення до діалектних та двомовних явищ на платформах публічних соціальних мереж. На основі короткого викладу відповідей можна сказати, що:

- Більшість респондентів користуються Інтернетом протягом 2-3 годин, але проводять 1 годину або менше на різних сайтах соціальних мереж;
- 100% інформаторів використовують угорську мову під час спілкування в Інтернеті, цій мові дають перевагу;
- Телефонні дзвінки та чат отримали багато місця як засіб спілкування, тоді як пошта та SMS менш широко використовуються інформаторами;
- Респонденти в більшості випадків спілкуються з членами своєї сім'ї та друзями через інтерфейси соціальних мереж, і їх стиль мовлення залежить від партнера, з ким ведуть діалог;
- Спираючись на відповіді, найбільша їх частина дивиться телевізор, слухає радіостанції, читає статті та переглядає сторінки угорською мовою;
- Половина тих, хто заповнив анкету, вже мала неприємний досвід через використання мови, але це було не під час письмового спілкування, а під час живої мови;
- Під час спілкування в Інтернеті 64 людини відповідають позитивно на використання запозичених слів, 91 людина реагує негативно, 52 особи використовують подібні слова лише зрідка. Слова позики більшість респондентів використовують лише в приватних повідомленнях;
- За їхніми власними твердженнями, 63,3% інформаторів використовують у спілкуванні діалектні елементи, характерні лише для місця їх проживання чи Закарпаття;
- Більше половини тих, хто заповнив анкету, не мали проблем із використанням діалектних елементів у спілкуванні;
- Частка позикових слів, вбудованих та використовуваних в Інтернет-чаті, однакова, на думку тих, хто вважає, що легше спілкуватися між двомовними за допомогою

таких слів (65 осіб) та тими, хто вважає, що це не добре, але іноді це зникає заради простоти (65 осіб), і 57 людей стверджують, що мова стає більш барвистою при використанні таких слів;

- Виходячи з думок та досвіду респондентів, була невелика частка тих, хто не розумів певних повідомлень через складне вираження. Це пояснювалося тим, що більшість із них не використовують даний термін у своєму населеному пункті, тому це і було не зрозуміло для них. В інших випадках також була відповідь, що масштаби закарпатського діалекту дуже широкі. Але були й такі, хто обгрунтовували свою відповідь нехтуванням правописом;
- На думку респондентів, лише іноді доречно використовувати діалект або запозичені слова в соціальних мережах;
- Думки респондентів щодо використання діалектів та позикових слів у зв'язку з Інтернет-спілкуванням дуже розділені. Багато людей розглядають це як негативний ефект, але майже стільки ж думає про це, позитивно.

Можна зробити висновок, що люди, незважаючи на прискорений Інтернет-трафік та нестримний світ, намагаються дотримуватися правил спілкування в усній чи письмовій формі. Крім того, рідною мовою більшості респондентів є угорська мова, яка супроводжується різними діалектними елементами, які не оцінюються негативно. Використання запозичених слів інколи спричиняє порушення мовлення на різних поверхнях засобів масової інформації. На мою думку, ми можемо легко продовжувати жити з мовними елементами, згаданими в моїй дисертації, на інтерфейсах медіа та соціальних сайтів.

FELHASZNÁLT IRODALOM JEGYZÉKE

1. Balázs Géza 2005: Az internetkorszak kommunikációja. In: Balázs Géza–Bódi Zoltán szerk.: Az internetkorszak kommunikációja. Tanulmányok. Gondolat – INFONIA, Budapest, 25-57
2. Bartha Csilla (1999): A kétnyelvűség alapkérdései, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
3. Beregszászi Anikó és Cserniczkó István: A kárpátaljai magyar nyelvjárásokról. In: Cserniczkó István és Márku Anita szerk.: *Hiába repülsz te akárhová... Segédkönyv a kárpátaljai magyar nyelvjárások tanulmányozásához*, 7–96. Ungvár: PoliPrint, 2007.
4. Bódi Zoltán 2004a: *Az írás és a beszéd viszonya az internetes interakcióban*, Magyar Nyelvőr 2004., 128. évf., 3. szám, 286-294.
5. Bódi Zoltán 2004b: *A világháló nyelve*, Gondolat Kiadó, Budapest
6. Bódi Zoltán 2006a: *Miért éppen az interneten terjedt el az emotikon?* In: Bódi Zoltán–Veszelszki Ágnes: Emotikonok. Érzelemkifejezés az internetes kommunikációban, Magyar Szemiotikai Társaság, Budapest, 20.
7. Bódi Zoltán 2006b: *Mi a smiley?* In: Bódi Zoltán–Veszelszki Ágnes: Emotikonok. Érzelemkifejezés az internetes kommunikációban, Magyar Szemiotikai Társaság, Budapest, 14-17.
8. Crystal, David 2001: *Language and The Internet*, University Press, Cambridge
9. Cserniczkó István (1998): *A magyar nyelv Ukrajnában (Kárpátalján)*. Osiris Kiadó és MTA Kisebbségkutató Műhely, Budapest
10. Cserniczkó István 2003: *A nyelvek a nyelvhasználati színtereken*. In: Cserniczkó István szerk. *A mi szavunk járása*. PoliPrint. 68-87., Ungvár, 68-83. link innen: <http://www.unp.hu/tudastar/tanulmanyok-modszertani-anyagok/az-internet-es-a-kozossegi-media-hatasa-az-ifjusagi>
11. Diebold, Richard (1961): *Incipient bilingualism*, In: *Language* 37:97-112
12. Erzsébet Ifjúsági Alap 2017 link innen: <http://www.unp.hu/tudastar/tanulmanyok-modszertani-anyagok/az-internet-es-a-kozossegi-media-hatasa-az-ifjusagi>
13. Érsok Nikoletta Ágnes 2006: *Szóbeliség és/vagy írásbeliség*, Magyar Nyelvőr 2006., 130. évf. 2. sz., 165-176.
14. Göncz Lajos (1985): *A kétnyelvűség pszichológiája: A magyar–szerbhorvát kétnyelvűség lélektani vizsgálata*. Forum, Újvidék
15. Grosjean, François (1992): *Another View of Bilingualism*, In: R. J. Harris eds. *Cognitive Processing in Bilinguals*, Elsevier Science Publications, Amsterdam

16. Habók Lilla (2017): Digilektus: az internetes nyelvhasználat, link innen: <https://www.hsw.hu/hirek/57321/netnyelveszet-digilektus-konyv-nyelveszet-kutatas.html>(utolsó meglekintés: 2021. február 20.)
17. Hegedűs Attila 2001: A nyelvjárási szókészlet és vizsgálata. In: In: Kiss Jenő szerk.: Magyar dialektológia, Osiris, Budapest, 375-396.
18. Horváth Katalin 1976: A Kárpátontúli magyar nyelvjáráások magánhangzó-rendszere, Ungvári Állami Egyetem, Uzshorod
19. Horváth Katalin 1992: Венгерские говоры Закарпатья, Acta Hungarica I. évfolyam 1990, Ungvári Állami Egyetem Hungarológiai Központ 1992, Ungvár, 20-21.
20. Horváth Katalin–Lizanec Péter 1993: A kárpátaljai magyar nyelvjáráások főbb sajátosságairól. In: Cserniczkó István–Márku Anita szerk.: Hiába repülsz te akárhová, PoliPrint, Ungvár, 154-167.
21. Istók Béla 2018: Facebook-nyelvhasználat. Normakövetés vagy funkcionális műfajmegkülönböztetés? In: A Selye János Egyetem 2018-as X. Nemzetközi Tudományos Konferenciájának tanulmánykötete, Humántudományi szekciók, Komárom, 46-85.
22. Jancsó Orsolya 2014: Az internet társadalmi hatásai - Online nemzedék link innen: <https://pcworld.hu/kozosseg/az-internet-tarsadalmi-hatasai-online-nemzedek-153352.html>
23. Juhász Dezső 2001: A magyar nyelvjáráások területi egységei. In: Kiss Jenő szerk.: Magyar dialektológia, Osiris, Budapest, 262-307.
24. Karmacsi Zoltán 2007. Kétnyelvűség és nyelvsajátítás, PoliPrint Kiadó, Ungvár
25. Keszler Borbála 1983: Kötetlen beszélgetések mondat- és szövegtani vizsgálata. In: Rácz Endre–Szathmári István szerk.: Tanulmányok a mai magyar nyelv mondattana köréből, Nemzeti Tankönyvkiadó, 164-202.
26. Kiss Jenő szerk. 2001: Magyar dialektológia, Osiris, Budapest
27. Lanstyák István: Az anyanyelv és a többségi nyelv oktatása akisebbségi kétnyelvűség körülményei között. In: Regio 1994/4:90–116
28. Lengyel Klára 2000: A ritkább szóalkotási módok. In: Keszler Borbála szerk.: Magyar grammatika, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 341-348.
29. Leopold, W. (1939, 1947, 1949a, 1949b): Speech Development of a Bilingual Child: a linguist's record, I Vocabulary growth in the first two years; II Sound learning in the first two years, III Grammar and general problems in the first two years, IV Diary from age two, Evaston, Northwestern University Press

30. Lizanec Petro 2003: A kárpátaljai magyar nyelvjárások atlasza III. kötet, Ethnica Kiadó, Ungvár–Debrecen
31. Mackey, William F. (1968): The description of bilingualism, In: Fishman, Joshua A. szerk. 1968:554-584
32. Márku Anita 2015: Az internetes nyelvhasználat kutatásának lehetőségei a kárpátaljai magyarok gyakorlóközösségeiben. In: Nyelvoktatás, kétnyelvűség, nyelvi tájkép, (Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból), Aurdor-Shark, Ungvár, 71-88.
33. P. Lakatos Ilona–T. Károlyi Margit 2002: Rendszereredményeket összegző megállapítások. In: P. Lakatos Ilona szerk.: Mutatványok a hármass határ menti nyelvhasználat kutatásából, Bessenyei György Könyvkiadó, Nyíregyháza, 47-61.
34. Peter Trudgill 1997, Bevezetés a nyelv és társadalom tanulmányozásába, JGYTF Kiadó, Szeged
35. Pocsai Réka: Az internetes nyelvhasználatához kapcsolódó attitűdök a kárpátaljai magyarok körében, 2019, link innen: <http://genius-ja.uz.ua/images/files/pocsai-rekaszakdolgozat.pdf>
36. Sándor Klára 2001, „A társadalmi diszkrimináció utolsó bástyája”: az emberek nyelvhasználat, Replika 2001., 45-46. szám, 241-259.
37. Veszelszki Ágnes 2013a: A digilektus hatása az írásbeli és a szóbeli kommunikációra egy kérdőíves vizsgálat alapján, Magyar Nyelvőr 2013., 137. évf., 3. szám, 248-274.
38. Veszelszki Ágnes 2013b: Digilektus és netszótár, Irodalomismeret 2013., 1. szám, 184-197.
39. Veszelszki Ágnes 2015: Netspeak, e-nyelv, digilektus. Netnyelvészeti áttekintés, E-nyelv magazin.
<https://e-nyelvmagazin.hu/2015/08/31/netspeak-e-nyelv-digilektusnetnyelveszeti-attekintese/> (utolsó megtekintés: 2020.12.06.)
40. Veszelszki Ágnes 2017a: Netnyelvész. Bevezetés az internet nyelvhasználatába. LHarmattan, Budapest
41. Veszelszki Ágnes 2017b: "Kimaxoltam minden acsit..."
<https://www.youtube.com/watch?v=m1Q6ou4mIX8> (utolsó megtekintés: 2020.12.06.)

MELLÉKLET

Kérdőív

Nyelvjárási és kétnyelvűségi jelenségek a közösségi média felületein

Kedves Adatközlő! Kérdőívemben a nyelvjárási és kétnyelvűségi jelenségekhez való viszonyulást kutatom a közösségi média nyilvános felületein Kárpátalja területén. Nagy segítségemre lenne szakdolgozatom elkészítésében, ha kitöltené ezt a teljes mértékben anonim kérdőívet. Segítségét előre is köszönöm!

1. Neme? *

Nő

Férfi

2. Életkora? *

23

3. Anyanyelve? *

- magyar
- ukrán
- orosz
- szlovák
- román
- lengyel
- angol

4. Nemzetisége? *

- magyar
- ukrán
- orosz
- szlovák
- lengyel
- román
- angol
- Egyéb: .....

5. Lakhelye? *

Nagybégány .....

6. Hány nyelven beszél még az anyanyelvén kívül? (több válasz is lehetséges)

- magyar
- ukrán
- orosz
- román
- szlovák
- lengyel
- német
- angol
- Egyéb: .....

7. Hány nyelvet használ a hétköznapi kommunikáció során? (több válasz is lehetséges)

- magyar
- ukrán
- orosz
- angol
- német
- román
- szlovák
- lengyel
- Egyéb: .....

8. Milyen nyelven végezte tanulmányait? *

- Anyanyelvemen
- Államnyelven, ami nem az anyanyelvem
- Anyanyelvemen és államnyelven (vegyes tannyelvű iskola)
- Anyanyelvemen, ami egyben az államnyelv is
- Egyéb: .....

9. Milyen nyelven/nyelveken beszélnek a családban?

- magyar
- ukrán
- orosz
- angol
- román
- szlovák
- német
- Egyéb: .....

10. Milyen nyelvű adást néz általában a televízióban?

- magyar
- ukrán
- orosz
- angol
- német
- szlovák
- román
- lengyel
- Egyéb: .....

11. Milyen nyelvű rádióadást hallgat általában?

- magyar
- ukrán
- orosz
- angol
- német
- szlovák
- román
- lengyel
- Egyéb: .....

12. Milyen nyelvű internetes cikket olvas általában?

magyar

ukrán

orosz

angol

német

román

lengyel

szlovák

Egyéb: .....

13. Mennyit internetezik naponta?

1 órát, vagy attól kevesebbet

2-3 órát

3-4 órát

5-6 órát

7 órától is többet

14. Ebből mennyi időt tölt közösségi oldalakon?

1 órát, vagy attól kevesebbet

2-3 órát

3-4 órát

5-6 órát

7 órától is többet

Egyéb: .....

15. Milyen közösségi oldalakat látogat a leggyakrabban?

Facebook

Instagram

Twitter

Tumblr

Skype

Google+

Moly

Vkontakte

Wattpad

Pinterest

WatsApp

Snapchat

16. Milyen egyéb közösségi oldalon rendelkezik regisztrációval?

.....

17. Milyen nyelvű oldalakon böngész a legszívesebben?

magyar

ukrán

orosz

angol

német

román

lengyel

szlovák

Egyéb: .....

18. Milyen kommunikációs módokat használ a leggyakrabban?

Telefonhívás

Postai levél

SMS

E-mail

Közösségi oldalak üzenőfala

Chat

Egyéb: .....

19. Milyen nyelven szokott kommunikálni az interneten? (chat, e-mail, komment stb.)

- magyar
- ukrán
- orosz
- angol
- német
- lengyel
- román
- szlovák
- Egyéb: .....

20. Kikkel kommunikál a legtöbbet a közösségi médián keresztül?

- Családdal
- Barátokkal
- Párjával
- Rokonokkal
- Munkatársakkal
- Egyéb: .....

21. A beszédpartnerétől függően változik-e az üzenetei beszédstílusa?

- Igen
- Nem

22. Volt-e már kellemetlen élményben része nyelvhasználata miatt?

nem, még soha

igen, élő beszédben

igen, nyilvános platformon (pl.: facebook stb)

Egyéb: .....

23. Szokott-e kölcsönzavakat (más nyelvből átvett szavakat) használni az interneten való kommunikációja során?

Igen

Nem

Néha

24. Ha igen, kérem írjon le néhányat!

Paszport, bulocska, povesztká, zminá, marsutka,

25. Ha használja, akkor nyilvános felületen is használja vagy csak privát üzenetekben?

Nyilvánosan is

Csak privátban

Nem használom

26. Zavarja-e Önt a kölcsönszavak használata a közösségi média felületein?

- Igen
- Nem

27. Szokott-e saját kommunikációja során nyelvjárási elemeket, kifejezéseket használni?
(Olyan kifejezések, amelyek saját lakóhelyére, Kárpátaljára jellemzőek)

- Igen
- Nem
- Néha

28. Kap-e Ön olyan üzeneteket, e-maileket, kommenteket stb, amelyek nyelvjárási elemeket tartalmaznak?

- Igen
- Nem

29. Ha igen, kérem írjon néhányat ezekből!

Lóka, lábtó, zavari, használí,

30. Okozott-e már gondot Önnek mások nyelvhasználatának(nyelvjárásának) megértése?

- Igen
- Nem

31. Hogyan vélekedik az internetes társalgásba beépített és használt kölcsönszavakról? (pl.: bulocska)

- mindenképp rossz, torzítja a mondanivaló érthetőségét
- nem jó, de az egyszerűség kedvéért néha elmegy
- szerintem jó dolog, színesebb lesz tőle a társalgás
- mindenképp egyszerűbb így, főleg ha kétnyelvű emberek beszélgetnek
- Egyéb: .....

32. Előfordult-e már Önnel, hogy egy posztot vagy üzenetet nem, vagy csak nehezen értett meg bizonyos kifejezések miatt?

- Igen
- Nem

33. Ha igen, kérem fejtse ki ennek okát!

.....

34. Ön szerint helyénvaló-e a nyelvjárási elemek használata a közösségi média felületein?

- Igen
- Nem
- Néha

35. Ön szerint helyénvaló-e a kölcsönszavak használata a közösségi média felületein?

- Igen
- Nem
- Néha

36. Véleménye szerint a nyelvjárási és kölcsönelemek használata az internetes kommunikáció során inkább pozitív vagy inkább negatív hatással van a nyelvhasználatra? Kérem, véleményét fejtse ki 1-2 mondatban!

A nyelvjárási elemek és kölcsönszavak használata jelen van mindennapi életünkben, ha ezek a közösségi oldalakon is megjelennek nyelvünk színességét mutatják. Véleményem szerint semmi probléma nincs ezek használatával, az adott személy pedig el tudja dönteni, hogy a nyelvünkben használt változatok közül személy szerint melyiket részesíti előnyben.

Ім'я користувача:
Моца Андрій Андрійович

ID перевірки:
1007910693

Дата перевірки:
18.05.2021 15:13:09 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet

Дата звіту:
18.05.2021 22:15:54 EEST

ID користувача:
100006701

Назва документа: Dóha Regina_Magyar szak_Szakdolgozat_2021

Кількість сторінок: 66 Кількість слів: 15395 Кількість символів: 117807 Розмір файлу: 1.49 MB ID файлу: 1008002891

12.1% Схожість

Найбільша схожість: 6.38% з Інтернет-джерелом (<http://genius-ja.uz.ua/images/files/pocsai-rekaszakdolgozat.pdf>)

12.1% Джерела з Інтернету

227

Сторінка 68

Пошук збігів з Бібліотекою не проводився

12.4% Цитат

Цитати

72

Сторінка 69

Не знайдено жодних посилань

0% Вилучень

Деякі джерела вилучено автоматично (фільтри вилучення: кількість знайдених слів є меншою за 8 слів та 0%)

0% Вилучення з Інтернету

9

Сторінка 70

Немає вилучених бібліотечних джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

1